ГАЗЭТА БЕЛАРУСАЎ У ВОЛЬНЫМ СЬВЕЦЕ ЦАНА — PRICE ¢ 50

Беларус

BIELARUS — BYELORUSSIAN NEWSPAPER IN THE FREE WORLD
POST ADDRESS: BIELARUS, P. O. BOX 109, JAMAICA, N. Y. 11431, Tel.: AX 1-8038

Год XXII, № 177 Нью Ёрк January — Студзень 1972 New York Vol. XXII № 177

ДЗЬВЕ РЭЗАЛЮЦЫІ У КАНГРЭСЕ ЗША У СПРАВЕ БССР

У лістападзе-сьнежні летась у Кангрэсе ЗША былі прадстаўленыя дзьве розныя рэзалюцыі, адна зь якіх рэкамэндуе ўраду ЗША зрабіць безадкладныя захады дзеля ўстанаўленьня беспасярэдніх дыпляматычных дачыненьняў зь Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай і Украінскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай, а другая патрабуе гэткіх-жа безадкладных захадаў амэрыканскага прадстаўніцтва ў Арганізацыі Задзіночаных Нацыяў дзеля пазбаўленьня гэтых „рэспублік" сяброўства ў Арганізацыі Задзіночаных Нацыяў на тэй падставе, што дзяржаўная незалежнасьць абедзьвюх згаданых „рэспублік" фікцыйная й выкарыстоўваная Савецкім Саюзам адно ў ягоных прапагандавых мэтах.

Першую рэзалюцыю ўнёс кангрэсмэн із штату Віскансін Клемэнт Заблоцкі (Дэмакрат), а другую кангрэсмэн із штату Флярыда Гэрбэрт Бэрк (Рэспубліканец) ад свайго імя й ад імя 24-ох іншых кангрэсмэнаў. Абедзьве рэзалюцыі былі перададзеныя Камісіі Замежных Справаў Палаты Рэпрэзэнтантаў дзеля папярэдняга абмеркаваньня пакуль яны змогуць зьявіцца на парадку дня Кангрэсу.

Поўныя тэксты абедзьвюх рэзалюцыяў будуць надрукаваныя ў наступным нумары „Беларуса".

НА 80-ЫЯ ЎГОДКІ МАКСІМА БАГДАНОВІЧА

С. Вакар. МАКСІМ БАГДАНОВІЧ Фрагмэнт скульптуры

10-га сьнежня летась споўніліся 80-ыя ўгодкі ад нараджэньня вялікага беларускага паэты Максіма Багдановіча.

За жыцьця Максіма Багдановіча й даўгі час яшчэ па ягонай сьмерці беларуская літаратурная крытыка на чале нашай адраджэнскай літаратуры звычайна ставіла двух вялікіх ейных прадстаўнікоў — Янку Купалу й Якуба Коласа. Гэтым штучна звужаліся літаратурныя ўзвышшы нашаніўскай пары й рабілася незаслужаная крыўда Максіму Багдановічу. Літаратуразнаўчыя дасьледваньні пазьнейшага часу, галоўна паваенных гадоў паказалі дый пацьвердзіла само літаратурнае жыцьцё, што не пра вялікую двойку, а тройку, якая ўзаемна сябе дапаўняла й рухала наш літаратурны працэс, гаварыць трэба: пра Купалу, Коласа й Багдановіча.

Больш таго! Купала й Колас, зрабіўшы нязвычайна шмат і для беларускай літаратуры, і для беларускага нацыянальна-адраджэнскага руху, даволі хутка па сваёй сьмерці пачалі адыходзіць у гісторыю. Багдановіч-жа, хоць і памёр зусім перадчасна й шмат раней за Купалу й Коласа, у беларускім літаратурным працэсе жыве й сяньня. Як трапна выразіўся ў сваім глыбокім нарысе „Загадка Багдановіча" Міхась Стральцоў, „яго няма — ляціць яго „Пагоня"!

Праўда, з гледзішча колькаснага літаратурная спадчына Максіма Багдановіча ня можа й раўняцца з творчасьцяй Янкі Купалы й Якуба Коласа. Багдановіч пакінуў па сабе ўсяго адзін зборнік сваіх вершаў „Вянок" ды нязначную колькасьць вершаваных і празаічных твораў, што ў гэты зборнік ня трапілі або былі напісаныя пасьля ягонага выхаду ў 1913 годзе. Але месца кажнага паэты ў літаратуры вымяраецца ня колькасьцяй, а якасьцяй ім напісанага ды ўзьдзейваньнем ягонае творчасьці на сучасны й наступны па ім літаратурны працэс.

Літаратурная творчасьць нашаніўскае пары перш-наперш служыла мэтам нацыянальнага адраджэньня народу. Яна была адначасна дзейнасьцяй палітычнай, грамадзкай, культурнай, асьветнай, інакш кажучы, дзейнасьцяй утылітарнай. Затое ў эстэтычных паглядах і літаратурнай практыцы Багдановіча літаратурны твор павінен быць перш-наперш мастацкім творам, выконваць мастацкія функцыі. Гэткі пагляд Багдановіча на існасьць літаратурнага мастацтва стаўся прычынаю, што ў літаратурнай крытыцы нейкі час уважаўся ён, як песьняр „чыстае красы". Тымчасам Багдановіч ані не адкідаў грамадзкіх і нацыянальных праблемаў у літаратуры, адно разглядаў іх у іхнай чыста мастацкай функцыі. Ён прызнаваў вялікае ідэйнае ўзьдзейваньне літаратурнага твору на чытача, але адно ў тым выпадку, калі гэтае ўзьдзейваньне ўспрыймаецца чытачом, як эстэтычнае перажываньне. „Няма красы без спажытку, бо сама краса і ёсьць той спажытак дзеля душы" — выкладае Багдановіч сваё эстэтычнае крэда ў апавяданьні „Апокрыф". Думку гэтую пазьней ён разгарнуў у апавяданьні „Аб іконьніку і залатару". „Бо ня тое, што майстар малюе, але толькі тое, як ён гэта робіць, толькі здольнасьць і ўмеласьць яго могуць малюнку хвалу і каштоўнасьць надаць", — гэтак сфармуляваў Багдановіч у гэтым сваім апавяданьні свой пагляд на існасьць і ролю мастацтва.

Апрача гэтага, Максім Багдановіч сфармуляваў і ў сваёй практычнай літаратурнай дзейнасьці пачаў ужыцьцяўляць іншы важны прынцып сваіх эстэтычных пагляддаў. У сваім артыкуле „Забыты шлях" Багдановіч пісаў: „Намагаючыся зрабіць нашу паэзію ня толькі мовай, але і духам, і складам твораў шчыра беларускай, мы зрабілі-б цяжкую памылку, калі-б кінулі тую вывучку, што дала нам сусьветная (найчасьцей эўрапейская) паэзія... Было-б горш, чым нядбальствам, нічога ня ўзяць з таго, што сотні народаў праз тысячы год зьбіралі ў скарбніцу сусьветнай культуры". Таму гэтаму свайму пераканаьню пра неабходнасьць узбагачваньня беларускай літаратуры найлепшымі ўзорамі сусьветнай паэзіі верна служыў Багдановіч у сваёй творчасьці. Добрае веданьне заходняэўрапейскае літаратуры памагло яму прысвоіць роднай паэзіі найлепшыя ейныя ўзоры й самому падняцца да ейнага ўзроўню.

У тым-жа артыкуле „Забыты шлях", падчыркнуўшы патрэбу запазычаньня з чужых літаратураў, Багдановіч пісаў далей: „Але заносіць (у беларрускую літаратуру) толькі чужое, не разьв'ваючы свайго — гэта яшчэ горш: гэта значыць глуміць народную душу... Трэба-ж і нам, Беларусам, бяручы чужое, калі-нікалі даць нешта сваё". Дапаўняючы гэтую думку, Багдановіч цьвердзіў: „Усё-ж, хоць многа шляхоў прайшла пры сваім разьвіцьці наша паэзія, але адзін дасюль яшчэ абмінае яна — свой родны беларускі шлях, пралажаны праз соткі год народнай песеннай працы".

Цыкль Багдановічавых „вершаў беларускага складу", цэлы разьдзел у зборніку ягоным „Вянок" пад назовам „У зачараваным царсьцьве", пісаныя народным стылем і паводля народных сюжэтаў кароценькія паэмкі „Мушка-зелянушка і камарык-насаты тварык", „Максім і Магдалена", „Страцім лебезь" — і былі Багдановічавай спробай пайсьці гэным „родным, беларускім шляхам". Згаданыя толькішто ягоныя творы — гэта, кажны на свой лад, арыгінальныя й дасканалыя ўзоры народнасьці й фальклёрнасьці ў нашай паэзіі. І калі аднэй з характэрных асаблівасьцяў беларускай літаратуры наагул ейная арганічная сувязь з народнымі мастацкімі традыцыямі, дык першая й найбольшая заслуга ў гэтым якраз Багдановіча.

Беларускую літаратуразнаўству й крытыку ў БССР навет самага апошняга часу інтрыгуе пытаньне, чаму Максім Багдановіч стаўся якраз беларускім паэтам. Былі-ж у Багдановічавай біяграфіі ўсе дадзеныя дзеля таго, каб, падобна як калісьці Адам Міцкевіч, не зважаючы на сваё беларускае паходжаньне, быў паэтам польскім, гэтак і Максім Багдановіч павінен быў-бы стацца паэтам расейскім. Ранейшыя дасьледвальнікі высьвятлялі гэта пераважна ўзьдзейваньнем на малога яшчэ Максіма Багдановіча беларускай фальклёрнай традыцыі, што, побач з расейскай культурнай атмасфэрай і расейскай мовай, панавала ў хаце ягонага бацькі. Але-ж аднае гэтае фальклёрнае традыцыі было яшчэ не даволі, каб малады Максім Багдановіч мог гэтак глыбака палюбіць усё беларускае, навучыцца кніжным шляхам беларускае мовы ды стацца адным з найвыдатнейшых беларускіх нацыянальных паэтаў.

На нашую думку, найбліжэй падыйшоў да разьвязаньня гэтае дзіўнае загадкі Міхась Стральцоў у згаданым сваім нарысе „Загадка Багдановіча". На думку Стральцова, Багдановіч, дзякуючы ўкладу свае душы, вычуў інтуіцыйна сваю беларускасьць. А ягоная цьвёрдая наважанасьць верна служыць гэтай беларускасьці зрадзілася пад уплывам духа часу, у якім ён жыў і тварыў. Больш таго! Багдановіч, як літаральна кажа Міхась Стральцоў, „пісаў і паруску, і паўкраінску, але мастаком ён быў толькі на роднай беларускай мове", хоць і ведаў яе зусім дрэнна. Стральцоў вельмі пераконліва давёў гэта, прыраўняўшы Багдановічавы беларускія вершы зь іхнымі перакладамі ў расейскую мову, зробленымі ім самым. „Інтуіцыя мастака перамагла недастатковае веданьне (беларускае) мовы, каб сьцьвердзіць сябе ў ёй і толькі ў ёй", — кажа Стральцоў у выснове.

Максім Багдановіч ня перастаў быць актуальным асабліва сяньня, як тэарэтык і эстэтык беларускага мастацкага слова, як прыклад і ўзор служэньня роднаму мастацтву. Вызваліўшыся із шаблённых партыйных догмаў, уканаванізаваных у гадох гэтак званага культу Сталіна, сучасныя беларускія паэты паступова, але цьвёрда й наважана ўзыйшлі на тыя шляхі, якія паказаў ім Максім Багдановіч. Творчасьць сучасных беларускіх паэтаў, як калісьці й Багдановічава, імкнецца спалучыць у сабе два асноўныя элемэнты: арыентавацца на мастацкія дасягненьні сусьветнае паэзіі й выяўляць у сабе нацыянальны беларускі характар.

Высокія мастацкія ўзвышшы Багдановічавае творчасьці, ягонае далучэньне да сусьветных паэтычных дасягненьняў і замацаваньне іх на роднай паэтычнай глебе, правільна вызначаныя ім шляхі далейшага разьвіцьця беларускае літаратуры ды ягоны вялізарны ўплыў на наступныя па ім пакаленьні беларускіх паэтаў вызначаюць Максіму Багдановічу выняткавае месца ў гісторыі беларускай літаратуры.

Раман Шарупіч

У РОДНЫМ КРАЮ ЁСЬЦЬ КРЫНІЦА...

АД РЭДАКЦЫІ: На 80-ыя ўгодкі Максіма Багдановіча некаторыя беларускія падсавецкія пісьменьнікі выступілі ў друку з артыкуламі, у якіх выказалі свой пагляд, як яны разумеюць сяньня творчасьць Максіма Багдановіча, якая ейная роля ў сучаснай беларускай паэзіі ды што заўдзячваюць ёй у творчасьці сваёй. Дзеля прыкладу, ніжэй перадрукоўваем з газэты „Літаратура і Мастацтва" за 3 сьнежня адзін з гэткіх артыкулаў — маладога беларускага паэты Янкі Сіпакова „У родным краю ёсьць крыніца..."

***

Ён пражыў крыху больш, як дваццаць пяць год. Ён працаваў у літаратуры ўсяго толькі адно дзесяцігодзьдзе. Ён выдаў толькі адну адзіную кніжку паэзіі, якая адначасова была і яго першым зборнікам і на дзіва прыдзірліва складзеным выбраным паэтам.

Але, ня гледзячы на ўсе гэтыя „толькі", у Максіма Багдановіча, у гэтага знанага і славутага юнака, вось ужо некалькі дзесяцігодзьдзяў не сароміюцца вучыцца і тыя, хто, выдаўшы па некалькі дзесяткаў паэтычных кніжак, знаходзяцца ў добрай пары сталага й мудрага вопыту; і тыя, хто як, скажам, маё пакаленьне, набыўшы ясную й сьветлую разважлівасьць, упарта набліжаецца да філязофскага асэнсаваньня жыцьця; і тыя, хто, часьцей за ўсё перарослы паэту па гадох, нясьмела й сарамліва зьбірае ў далейшую дарогу свой няслухмяны вырай — першую кніжку паэзіі.

Бо Максім Багдановіч стаіць у нашай роднай літаратуры, на нашай беларускай зямлі моцна й трывала — як глыба. Яго ня ссунеш з дарогі. Яго не абмінеш абыякава. Каля яго ня пройдзеш напышліва й пагардліва. Хочаш ці ня хочаш, а мусіш абавязкова азірацца на яго вопыт, на яго асобу, на яго прасторавы паэтычны край. Што-ж, вялікі паэта заўсёды стаіць на самым відавоку — ён адусюль відзён.

Нам трэба вучыцца ў Максіма Багдановіча складаць свае паэтычныя зборнікі — каб і ў іх, як у ягонай кнізе, быў такі-ж парадак і лад. Перачытваеш зноў „Вянок" і яскрава, у каторы ўжо раз, бачыш, як там усё арганічна, усё да месца. Там няма нічога лішняга, што-б можна было безбалесна выняць, туды нельга дадаць што-кольвек новае, не парушыўшы рытму кнігі. Гэта не абыякавы зборнік выпадковых вершаў, а сюжэтная кампазыцыя думкі, музыкі, пачуцьця.

Мы вучымся культуры яго паэтычнага мысьленьня, вучымся культуры яго пісьменьніцкай працы наогул. Як шырока глядзеў паэта на сьвет! Ён нават і за такі кароткі час пасьпеў паспрабаваць сябе, апрача паэзіі, яшчэ і ў прозе, і ў крытыцы, і ў публіцыстыцы. І мы зьдзіўляемся ад нечаканасьці, калі чытаем, якія высокія і ня вельмі зразумелыя на той час патрабаваньні да сваіх твораў і да ўсёй беларускай літаратуры меў дваццацігадовы юнак, калі сьмела й стала ўзяўся рабіць агляд роднай літаратуры за год. Ён, гэты юнак, шчыра верыў, што беларуская паэзія, каб стаць вядомай у сьвеце, не павінна цурацца і саромецца свайго нацыянальнага выгляду, але ёй трэба паболей нутранай культуры, шырыні і, калі хочаце, элегантнасьці, без якіх любая паэзія робіцца абмежаванай, толькі для хатняга ўжытку. А ён марыў вывесьці ў людзі нашу паэзію — менавіта беларускую, менавіта нацыянальную песьню, якая-б змагла ўзбагаціць паэзію сьвету сваімі беларускімі формамі, думкамі, сваім адметным успрыняцьцем жыцьця, бо „вялікі чалавек заўсёды нацыянальны, як яго народ, бо ён таму й вялікі, што прадстаўляе сабою свой народ", — як пісаў пра гэта В. Бялінскі.

Мы павінны вучыцца ў паэты любіць сваю Радзіму. Ён сур'ёзна хворы чалавек, знаходзячыся далёка ад свайго роднага краю, здаецца, да наіўнага шчыра верыў, што толькі родная зямля мае тую гаючую крыніцу з жывою вадою, якая вылечвае любую хваробу...

> У родным краю ёсьць крыніца
> Жывой вады...

Ён любіў свой край. Ён любіў усе народы зямлі чыстай любоўю, глыбока паважаў іх. Ён, на прыкладзе царызму, які прыніжаў і закрэсьліваў яго край, ведаў, як гэта балюча. Таму ў яго нават і ў думках ня было ўзвышаць свой народ над якім-небудзь іншым. Ён хацеў толькі ўзьняць свой край, паставіць яго побач з усімі, сказаць, што і Беларусы — такі-ж самы народ, як і ўсе астатнія: із сваёй гісторыяй, із сваёй культурай, із сваімі казкамі, песьнямі і легендамі, із сваёй мовай.

Свая мова... Спачатку ён пісаў тою моваю, якой ніколі ня чуў, але якая клекатала й бурліла ў яго ўражлівай душы — як далёкі напамінак, радасная згадка пра родны край. Паэта пісаў „на мове, якой ня чуе вакол сябе, а чуе ў сабе", — як пра гэта хораша ўспамінае яго сябра Д. Дзябольскі.

Дзесяцігодзьдзе, якое няўмольны лёс адвёў Максіму Багдановічу на творчасьць, было вельмі змрочным. Царызм, нібы ў агоніі, хапатліва душыў усё, што напамінала яму пра рэвалюцыю, а ў цемрыве рэакцыі ня відаць было і малюсенькага прасьвету. Але Багдановіч, нягледзячы на гэта, застаўся паэтам сьветлай надзеі. Яго ўпэўненае слова: „Дачакаемся!" зьвернутае і да краіны, і да прыніжаных людзей, прысьпешвала рэвалюцыю...

У Максіма Багдановіча свая тэма, свой сьвет, свая мова і ўсё — непаўторнае. Ягоны сьвет не прадоўжыш, не падробіш. Там, у тым сьвеце — толькі адзін ён. Задумлівы й разважлівы. Крыху элегічны і шчымліва-тужлівы.

Нельга таксама паўтарыць яго мову, якую паэта чуў толькі ў сабе. Нельга паўтарыць і яго тэму. Але вучыцца ў Багдановіча шукаць сваю тэму, сваю мову і свой сьвет нікому, відаць, не зашкодзіць.

Бо Максім Багдановіч — гэта чалавек, які ўзьняўся над сваім узростам. Бо гэта паэта, які за свае дзесяць творчых год пражыў такое вялікае і такое таленавітае паэтычнае жыцьцё.

Янка Сіпакоў

BIELARUS

Byelorussian Newspaper in the Free World
Published monthly by
BYELORUSSIAN-AMERICAN ASSOCIATION, Inc.,

Subscription $ 6.00 yearly.
„БЕЛАРУС" — Газэта Беларусаў у Вольным Сьвеце
Выходзіць месячна. Рэдагуе Калегія.
Выдае: Беларуска-Амэрыканскае Задзіночаньне
Выпіска зь перасылкаю — 6 дал. на год.
Незамоўленыя рукапісы назад не зьвяртаюцца.

1772 — 1922 — 1972

(ДА ЎГОДКАЎ РАСЕЙСКАГА ЗАХОПНІЦТВА Й РУСЫФІКАЦЫІ)

На 1972 год прыпадаюць два важныя гістарычныя юбілеі. Пра адзін з гэтых юбілеяў — 50-годзьдзе ад заснаваньня Савецкага Саюзу, што прыпадае на самы канец 72-га году — ужо даволі шмат пішацца ў савецкім друку. Маўчыцца тымчасам пра яшчэ адну круглую дату — 200-годзьдзе ад першага падзелу ў 1772 годзе Рэчыпаспалітае, у выніку якога ўсходняя частка Беларусі з гарадамі Полацкам, Віцебскам, Магілевам была далучаная да Расейскае імпэрыі. Падзея гэтая мела вялізарнейшае значэньне ў гісторыі нашага народу, хоць, праўда, у всэнсаваньні яе між савецкіх гісторыкаў і дагэтуль няма аднагоднасьці.

Адна з кардынальных супярэчнасьцяў у пытаньні далучэньня Беларусі да Расеі — гэта — ці было тое далучэньне дадатняй ці адмоўнай зьявай? Зразумела, маючы наўвеце не інтарэсы Расейскае імпэрыі, а долю беларускага народу (два аспэкты, што не заўсёды разразьняюцца некаторымі гісторыкамі).

Пытаньне ацэны далучэньня Украіны й Беларусі да Расейскае дзяржавы ніколі не траціла свае актуальнасьці. Фактычна й стварэньне савецкае фэдэрацыі зьвязанае ў пэўным сэньсе з гэным далучэньнем. Як-жа гэтае далучэньне ацэньваецца? — Рознымі людзьмі ў розныя часы паразнаму.

Ленін, прыкладам, у чырвені 1917 году ў газэце „Правда" пісаў (гл. Полное Собрание Сочинений, т. 32, б. 305): „Захопам расейскіх цароў і капіталістых мы ўважаем і Польшчу, і Фінляндыю і Украіну і іншыя невялікарускія землі".

Зь бегам гадоў аднак ды ізь зьменай нацыянальнае палітыкі партыі тое, што для Леніна было „захопам", сталася „узьяднаньнем", да якога, быццам-бы, на працягу стагодзьдзяў імкнуліся народныя масы Беларусі і Украіны. У першым томе акадэмічнае „Гісторыі БССР" 1954 году выданьня пра першы падзел Рэчыпаспалітае чытаем (б. 205): „Пасьля шасьцісотгадовага (заўважма: „шасьцісотгадовага") гвалтоўнага адрыву ад вялікага рускага народу беларускі народ зноў узьяднаўся зь ім у вадзінай дзяржаве".

Падганяючы гісторыю пад палітыку, аўтары гэтага цьвярджэньня ня ўлічылі звычайнага анахранізму: 1772 мінус 600 пераносіць нас у дванаццатае стагодзьдзе, калі не магло быць ніякага „гвалтоўнага адрыву" Беларусаў ад „вялікага рускага" народу, бо самыя гэтыя народы не былі сфармаваўшыся, а дробныя ўдзельныя князькі ў Маскоўшчыне вялі міжсобныя войны за свае й чужыя землі.

У ваціканьні „прагрэсыўнасьці" далучэньня Беларусі да Расеі ў дзялянцы беларускае эканомікі, у першым томе „Гісторыі БССР" выданьня 1961 году чытаем: „Не зважаючы на тое, што прыгоннае права на Беларусі захавалася ўва ўсёй сваёй недатыкальнасьці, узьяднаньне яе з Расеяй мела тым-жа часам шэраг прагрэсыўных вынікаў". У працах шмат якіх савецкіх гісторыкаў стан улучанае ў склад Расейскае імпэрыі Беларусі азначаецца як каляніяльнае залежнасьць з усімі вынікамі эканамічнага рабаваньня краю. Пра каляніяльную палітыку царскага рэжыму на Беларусі знаходзім шмат цьверджаньняў, прыкладам, у выданай у 1958 годзе кнізе прафэсара БДУ Івана Лушчыцкага — „Нарысы па гісторыі грамадзка-палітычнай і філасофскай думкі ў Беларусі ў другой палавіне XIX веку". „Царскія чыноўнікі - каланізатары, — піша праф. Лушчыцкі, — бязьлітасна прыгняталі народныя масы Беларусі". Статыстычнае пацьверджаньне гэтага каланізатарскага прыгону знаходзім у зборніку 1957 году „Народная гаспадарка Беларусі за 40 год". Вось які абраз гэнае расейскае „прагрэсыўнасьці" мы знаходзім у гэтым зборніку:

„Калі, напрыклад, удзельная вага прадукцыі буйнай прамысловасьці ў вагульнай прадукцыі прамыловасьці й сельскай гаспадаркі дарэвалюцыйнай Расеі ў 1913 годзе складала 42,1%, то ў Беларусі (усходнія вобласьці) яна была амаль у два разы ніжэйшая; удзельная вага буйнай прамысловасьці Беларусі ў адносінах да ўсёй Расеі складала 1%, а насельніцтва — 4%. Вытворчасьць прамысловай прадукцыі на душу насельніцтва ў Беларусі (у яе сучасных межах) была амаль у 5 разоў ніжэй, чым у сярэднім па Расеі".

Гляньма таксама, якою „прагрэсыўнасьцяй" абярнулася далучэньне Беларусі да Расейскае імпэрыі ў галіне культуры, бо-ж акадэмічная „Гісторыя БССР" запэўнівае нас, што „воссоединение с Россией **благоприятно** сказалось на развитии культуры белорусского народа" (Ист. БССР", т. 1, 1961, б. 266). Тымчасам вось які „благоприятный" абраз стану беларускае культуры знаходзім у кнізе Інстытуту філязофіі АН БССР 1958 году выданьня „Фарміраваньне і развіцьцё беларускай сацыялістычнай нацыі" (б. 12-13):

„Але ня толькі ў ланцугох сацыяльнага прыгнечаньня знаходзіўся беларускі народ. Прыгнёт памешчыкаў і капіталістаў дапаўняўся ўнізіцельным нацыянальным заняволеньнем. Царскі ўрад узмоцнена праводзіў палітыку нацыянальнага зьняволеньня Беларусі. Гэтая палітыка стала асабліва жорсткай з 60-х гадоў XIX ст. У пададзенай дыр 14 мая 1864 г. Мураўёвам — „вешателем" запісцы прапанавалася, напрыклад, паўсюдна ўвесьці рускую мову, замяніць беларускіх чыноўнікаў рускімі, засяліць край рускім насельніцтвам, выкарыстоўваючы для гэтае мэты старавераў, і г. д. У Віленскай вучэбнай акрузе, — чытаем далей у тэй-жа кнізе, — была ўведзена пасада памочніка папячыцеля, на абавязку якога было сачыць за ажыцьцяўленьнем русыфікатарскай палітыкі ў Беларусі. У 1867 годзе царскі ўрад выдаў спэцыяльны ўказ, якім забаранялася друкаваньне кніг на беларускай мове. Беларуская прагрэсыўная інтэлігенцыя была пазбаўленая права свабодна развіваць нацыянальную культуру, якая ўсяляк ганьбілася й душылася".

Падобнае-ж чытаем і ў выданай у 1957 годзе кнізе І. М. Ільюшына і С. А. Умрэйкі „Народная асьвета ў Беларускай ССР", у разьдзеле „Стан асьветы Беларусі ў дарэвалюцыйны пэрыяд":

„На Беларусі, як і ў іншых нацыянальных ускраінах Расеі, праводзілася насільная русыфікатарская палітыка, якая па сутнасьці зьяўлялася ганебнай і прыгнятальнай палітыкай. Мовы мясцовых нацыянальнасьцяў (беларуская, польская, яўрэйская) забараняліся й праследаваліся.

„Царызм ня толькі пазбаўляў беларускі народ права карыстацца сваёй роднай мовай, але адмаўляў навет яе існаваньне. У школах і навучальных установах было забаронена размаўляць на беларускай мове.

„Дарэвалюцыйная школа на Беларусі ня была простай копіяй школы цэнтральных губэрняў Расіі. Школы Паўночна-заходняга краю знаходзіліся ў васаблівым становішчы, якое вызначалася русыфікатарскай палітыкай царскага самадзяржаўя ў адносінах да насельніцтва гэтых губэрніяў, у тым ліку й Беларусі".

Вось чаму рацыю меў Ленін у 1915 годзе, (бальшавікі ня былі тады йшчэ пры ўладзе), пішучы ў газэце „Социал-Демократ" (гл. Полн. Собр. Соч., т. 26, б. 120): „...У Расеі Вялікаросы ня гэтулькі аб'ядналі, колькі прыдушылі шэраг іншых нацыяў". Прыдушаныя гэныя нацыі засталіся й дагэтуль.

1972 год, год падвойнага кацярынінска-ленінскага „юбілею" — далучэньня Беларусі да Расеі, як „отвоеванных губерний" у 1772, ды як „сувэрэннае БССР" у 1922 годзе — мусіць стацца годам выкрыцьця каляніяльнае й русыфікатарскае палітыкі сучасных прадаўжальнікаў царскае традыцыі гвалту над Беларусяй і хвальшаваньня перад сьветам запраўднага стану рэчаў.

Я. Запруднік

У БЕЛАРУСАЎ АЎСТРАЛІІ

ЖЫЦЬЦЕ У АДЭЛЯЙДЗЕ АЖЫВІЛАСЯ

Божая Служба Ўладыкі Мікалая ў Адэляйдзе у суслужэньні а. а. В. Чэчэліса й М. Шчурко

Беларуская праваслаўная парахвія ў Адэляйдзе (Паўднёная Аўстралія) была зарганізаваная а. Міхаілам як парахвія БАПЦарквы. А ў 1961 годзе была тут збудаваная й першая ў заходнім сьвеце беларуская праваслаўная сьвятыня. Але нядоўга пасьля выканчэньня гэтае царквы склаліся вельмі цяжкія абставіны, што прывяло да высьвячэньня дыякана В. Чычэліса ў сан сьвятара й пераходу яго разам з парахвіяй у часовую духоўную апеку пад юрысдыкцыю УГПЦ. Гэтак цягнулася на працягу амаль чатырох гадоў. І з гэтымі абставінамі мы мусілі пагаджацца.

Але вось штосьці, як тая маланка, мільганула й раптоўна зваліася зь неба. Прыезд у Аўстралію на пахароны Уладыкі Сяргея Япіскапа БАПЦ Мікалая з Канады й ягоныя наведзіны Адэляйды сталіся паваротным шляхам у нашым жыцьці.

Уладыка Мікалай, як добры пастыр, адразу зь лётнішча ў Адэляйдзе заехаў да настаяцеля нашае царквы а. В. Чычэліса, які прыняў яго як Япіскапа сваёй роднай Беларускай Царквы. У першых днёх ізнага спатканьня а. В. Чычэліс выказаў жаданьне Уладыку Мікалаю пра ягоны пераход у юрысдыкцыю БАПЦ. У гэтым часе зь візытай у Адэляйдзе знаходзіўся Архіяпіскап Андрэй юрысдыкцыі УГП-Царквы з Канады. Уладыка Мікалай і а. В. Чычэліс мелі аўдыенцыю ў Архіяпіскапа Андрэя і ўсе праблемы што да нашае царквы былі разьвязаныя пазытыўна. Прахвіяльная Рада на сваім паседжаньні 13 кастрычніка поўнасьцяй падтрымала крок. а. Васіля й прасіла Уладыку Мікалая адслужыць Архірэйскую Божую Службу ў нашай царкве, што й адбылося 17 кастрычніка. Яшчэ із самае раніцы гэтага дня сабраліся парахвіяне нашае царквы, каб дастойна прывітаць свайго Уладыку.

У браме царквы наш парахвіяльны староста сп. П. Трысмакоў прывітаў Уладыку з хлебам і сольлю, а сп-ня Сухаверха з букетам кветак. На ходніку перад царквой быў засланы кавёр, а дзеці кідалі кветкі. Пры ўваходзе ў царкву Уладыку спаткаў настаяцель парахвіі а. В. Чычэліс.

Архірэйская Божая Служба праходзіла з удзелам а. В. Чычэліса й мітр.прат. Міхаіла Шчурко, хаця й вельмі хворага, ды двух іпадзіякана. Падчас Божае Службы а. В. Чычэліс склаў прысягу на вернасьць БАПЦ. Быў гэта глыбака хвалюючы й радасны мамэнт. Мілагучна сьпяваў наш хор пад кіраўніцтвам рэгента М. Бурноса, а царква была перапоўненая парахвіянамі й гасьцямі.

Пасьля Божае Службы адбылася вельмі ўдалая і ўмела зарганізаваная супольная бяседа, за што трэба падзякаваць Парахвіяльнай Радзе і ўсім парахвіянам, што прынялі ўдзел у ейнай арганізацыі. Падчас бяседы Уладыка Мікалай прачытаў гістарычны рэфэрат на Беларускую Наваградзкую Мітраполію з нагоды ейных 680-ых угодкаў.

31 кастрычніка адбыўся надзвычайны сход парахвіі Сьвятых Апосталаў Пятра й Паўла ў прысутнасьці Уладыкі Мікалая. Сход аднагалосна пастанавіў адмовіцца ад усіх правілаў, што забавязваюць нас у юрысдыкцыі УГПЦ, і прасіць Сабор Япіскапаў БАПЦ прыняць нашую парахвію пад юрысдыкцыю БАПЦ.

Уладыка Мікалай пражываў у паважанай сп-ні Фраловай і меў магчымасьць сустракацца й гутарыць зь Беларусамі, што яго наведвалі. Таксама Уладыка быў жаданым гасьцём у сем'ях сп. сп. Трысмакова, Акавітага, Левановіча, Рольсона, Бурноса, Сітніка, Садоўскага, Дзівака й іншых. Радасныя прыняцьці Уладыкі Беларусаў Адэляйды гаварылі пра тое, што быў ён дарагім і жаданым сваім беларускім пастырам, якога ня бачылі тут на працягу амаль сямёх год.

Адзін з прысутных

УЛАДЫКА МІКАЛАЙ У МЭЛЬБУРНЕ

Побыт Уладыкі Мікалая ў Мэльбурне ўспамінаецца з прыемнасьцяй. Праўда, нагаварылася, надыскутавалася, што часамі даходзіла да „вышэйшае тэмпэратуры", але канчалася спакойна й карысна для абодвых бакоў. Разьвітваючыся — я ў гэтым пераканаўны — былі згодныя ў галоўным. А што розьніліся й розьнімся ў нечым, зразумела й натуральна, бо глядзім на факты собскімі вачыма й думаем пасвойму. Здалёк найчасьцей выглядае інакш, чымся зблізку. Але пры добрай волі, калі разглядаецца ўважней і прыняць пад увагу пункт гледжаньня другога боку, справа набірае іншага характару. А гэтак рэдка, на жаль, бывае ў людзей, што дыскутуюць. ёсьць добрая воля й ахвота глянуць на спрэчную справу й з праціўнага боку, каб падпарадкаваць свайму пагляду справы шмат важнейшыя, агульна грамадзкія.

І якраз Уладыка Мікалай выказаў сваю добрую волю і ўмеў выслухаць і іншых ды браць іхныя паглядны пад развагу, хоць сваё баранію моцна і ўмеў войстра абсякаць дыскусію. Дзеля гэтага навет некаторыя праціўнікі БАПЦ пачалі выражаць пра Уладыку пазытыўна, называючы яго „сваім чалавекам".

Уладыка Мікалай быў у Мэльбурне тры разы. Першы раз прыехаў аўтобусам з Адэляйды колькі дзён пасьля пахаваньня сьв. пам. Уладыкі Сяргея. У нядзелю 24 кастрычніка разам з а. Кулакоўскім адслужылі Сьв. Літургію й Паніхіду па сьв. пам. Архіяпіскапу Сяргею, а потым, увечары, меў спатканьне-гутарку зь мясцовымі Беларусамі. Другі раз прыляцеў узноў з Адэляйды і ў нядзелю 7 лістапада з а. Кулакоўскім адслужыў Сьв. Літургію й Малебен за Беларускі Народ. Пасьля адбыўся парахвіяльны абед у прыцаркоўнай залі, скуль Уладыка зьехаў на даклад у Беларускі Дом. Перад домам дзелегацыя моладзі й жанчынаў, у нацыянальных вопратках, з кветкамі, хлебам і соляй, віталі Уладыку, а ў царкве — цёплымі словамі прывітаў Уладыку старшыня Беларускага Цэнтральнага Камітэту М. С. Людзей на дакладзе было шмат і шмат было пытаньняў пасьля дакладу, на якія Уладыка даваў рэчовыя адказы. Трэйці раз Уладыка прыехаў цягніком із Сыднэю. 26 лістапада з а. Кулакоўскім павянчаў дачку сп-ва Ніканаў Аршулю, а 28 лістапада прыняў актыўны ўдзел у сьвяткаваньні угодкаў Слуцкага Паўстаньня.

У часе побытаў у Мэльбурне Уладыка затрымліваўся-начаваў у а. Кулакоўскага і ў Беларусаў Мэльбурну, дзякуючы чаму бліжэй пазнаёміўся з жыцьцём і балячкамі мясцовых Беларусаў.

У Адэляйдзе ўдалося Уладыку наладзіць беларускае рэлігійнае жыцьцё, у Мэльбурне, на жаль, трэба сказаць, што не, хоць і спрычыніўся да высьвятленьня шмат якіх пытаньняў. Хацелася-б спадзявацца, што а. Кулакоўскі перадумае сытуацыю й пастараецца служыць ня толькі сабе, але й усім Беларусам і улучыцца ў беларускае грамадзкае жыцьцё, а і а. Грыцук больш пазытыўна паставіцца да БАПЦ. Дай гэтак, Божа!

М. Н.

СЛУЦКІЯ УГОДКІ У МЭЛЬБУРНЕ

51-ыя ўгодкі Слуцкага Паўстаньня Беларусы Мэльбурну сьвяткавалі ўжо ў сябе — у сваім Беларускім Доме. Да другой асаблівасьці ў карысьць сьвяткаваньня далучылася тое, што перад сьвяткавальным сходам, у тым-жа Доме Уладыка Мікалай з Канады адслужыў урачыстую Паніхіду за ўсіх змагароў, што загінулі за Беларусь. Дык і ня дзіва, што заля, удэкараваная сьцягамі, Пагоняй і мноствам кветак, была поўная людзей. І настрой быў узапраўды ўрачыста-сьвяточны. Аўстралійская вясна, добрая пагода, як і чысьценькая нацыянальная вопратка моладзі й харыстых спрыялі гэтаму сьвяточнаму настрою й дадавалі беларускага выгляду.

Урачыстасьць пачалася Паніхідай, у часе якой пяяў мяшаны хор пад кіраўніцтвам П. Мікуліча. Глыбока патрыятычнай была пропаведзь Уладыкі, у якой, падчыркваючы надзвычайную ахвярнасьць Случчакоў і іншых змагароў за Беларусь, заклікаў прысутных таксама хоць-бы да ахвярнай працы, перадусім да згоды і ўзаемнае пашаны, выклікала вялікае ўражаньне.

Пасьля кароткага перапынку згаданы хор прапяяў „Год сэйв дэ Кін", а старшыня БЦКамітэту — арганізатара сьвяткаваньня афіцыйна адчыніў урачысты сход, вітаючы Уладыку, гасьцей і ўсіх мясцовых Беларусаў. Пасьля гэтага сп. А. Калодка прачытаў рэфэрат на тэму дня, а хвілінай цішыні была ўшанаваная памяць загінулых за Беларусь Змагароў. У „слове гасьцям" сп. Зуй, што із сп. Алехнікам адмыслова прыехалі із Сыднэю на Слуцкую урачыстасьць, у сваім даўгім дакладзе гаварыў пра змаганьне Беларусаў за незалежнасьць улучна із сучасным мамэнтам.

Мастацкую частку распачаў мяшаны хор жалобным маршам „Сьпі пад курганам герояў" ды вайсковым маршам „Разьвітаньне".

Далей Беларуская школка й Арганізацыя Моладзі пад кіраўніцтвам сп-ні Э. Яцкевіч далі сваю праграму. Пачалася яна афіцыйнай абявай моладзі й малітвай „Беларусь, наша маці, краіна". Далей дэклямавалі: Ніна Грыцук, Рэня Шнэк, Пілiп Грыцук, Ала Корбут і Люіза Шнэк. Пасьля выступленьня малады прадэклямавалі патрыятычныя вершы й старэйшыя сп-ні: Вольга Кукель, Анюта Корбут, Вера Шэйпак. На заканчэньне хор прапяяў „Дробны дожджык" і „Там, каля млына" ды напошку нацыянальны гімн „Мы выйдзем шчыльнымі радамі".

Гэтага-ж дня ў мясцовай БАПЦарве а. Кулакоўскі ў прысутнасьці Уладыкі Мікалая адслужыў Сьв. Літургію, а пасьля яе — ужо разам адслужылі Паніхіду, а а. Кулакоўскі сказаў адпаведную пропаведзь.

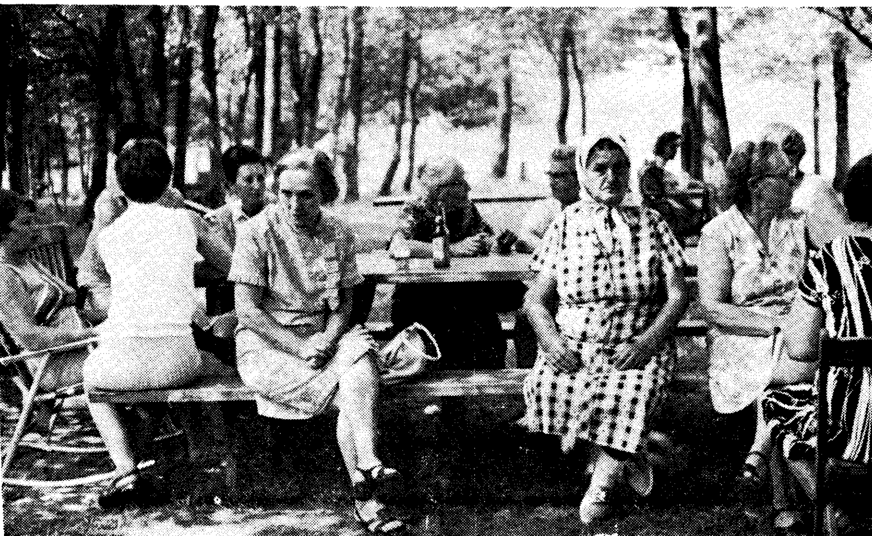
М. Н.

НА ПАМЯТНІК БЕЛАРУСКІМ ГЕРОЯМ

Управа Задзіночаньня Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў у Нью Джэрзі паведамляе, што на пабудову Памятніка Беларускім Героям прыслалі ахвяры наступныя асобы: а. Пранцiш Чарняўскі — 300 дал., ген. Я. Сажыч — 100, Кастусь Жыхар — 50, Сяргей Гутырчык — 50, Антон Маркевіч (Канада) — 25, Браніслаў Даніловіч — 25, П. Кажура — 20, Беларусы Аўстраліі: М. Скабей — 10 дал., Т. Лашук — 10, Д. Груша — 10, М Нікан — 5, П. Мікуліч — 5, А. Калодка — 5, М. Кулага — 5, А. Груша — 4, М. Субач — 2, Г. Шэйпак — 2, Н. Еўневіч — 2, З. Кадняк — 2. З вэтэранскіх імпрэзаў — 175 даляраў.

Управа ЗБВ усім ахвярадаўцам выказвае шчырае беларускае дзякуй і заклікае іншых злажыць свае ахвяры.

РАСЬЦЕ "ПОЛАЦАК" — РАСТУЦЬ І ЛЮДЗІ

Вось гэтак кажнае летняе нядзелі ў цені дрэваў у Полацку

У пачатку 1967 году Беларусы Кліўленду задумалі купіць для грамадзкіх патрэбаў сваё беларускае селішча. За кароткі час задума зьдзейсьнілася. Падаючы першую вестку пра куплю селішча, якое вельмі трапна назвалі „Полацкам", у газэце „Беларус" у 1968 годзе аўтар зацемкі — адзін зь ініцыятараў куплі пісаў: „Зойме шмат часу, шмат грошай і працы прыйдзецца ўкласьці, каб зрэалізаваць усё заплянаванае. Шлях будзе цярністы, але, спадзяючыся на патрыятызм усёй нашай эміграцыі, Полацак будзе разьвівацца".

Мінула з таго часу пяць гадоў. І радасна, што спадзяваньні, выказаныя тады, споўніліся.

Шмат ахвярнай працы ўклалі кліўлендцы ў разбудову свайго селішча. Трэба было зрабіць яго выгодным для карыстаньня для ўсіх: дзяцей, моладзі й дарослых, зрабіць яго месцам адпачынку, для спорту, для купаньня, рыбалоўства, для грамадзкіх зборак, сходаў і вечарынаў. Закасаўшы рукавы, працавалі. І ўжо ў 1969 годзе было паглыбленае, ачышчанае й загароджанае вялікаватае возера. Зроблена так, каб і дзеці й больш дазнаныя плыўкі мелі для сябе асобнае месца. Была ўстаноўленая вышка для скаканьня ў ваду, а сёлета была купленая й перадая лодка.

Другое меншае возера ачысьцілі летась і маняцца яго пакінуць для рыбаловаў. На ўсёй вялікай прасторы селішча было праведзенае асьвятленьне, падрыхтаванае месца для маёвак. Каб было дзе зьбірацца, пабудавалі залю з агграваньнем і кухняй. На тэрыторыі селішча ёсьць два дамы, але пакульшто яны здаюцца кватарантам, а атрымліваныя ад іх грошы ідуць на сплату доўгу. Для спорту падрыхтаваныя пляцы: два для валэйболу, адзін для бэйзболу й пін-понгу, падрыхтаваныя месцы для лёгкай атлетыкі, для скокаў і бегу. Мае быць падрыхтаваны пляц для футболу.

І стаўся Полацак жывым цэнтрам усяго беларускага жыцьця ў Кліўленьдзе. Кажнае нядзелі, а навет і ў буднія дні пасьля працы едуць сюды кліўлендцы, і кажны знаходзіць тут адпаведны сабе занятак, адпачынак, разрыўку.

У новазбудаванай залі ладзяцца розныя імпрэзы й прыватныя сьвяткаваньні, прыкладам, банкеты з нагоды заканчэньня вышэйшае асьветы маладых Беларусаў. На спартовых пляцох ладзяцца спаборніцтвы зь іншанацыянальнымі дружынамі або й сваімі групамі, часта дзяцей з бацькамі. Заўсёды рух у кіёску. Тут дзяжураць па чарзе сяброўкі Беларускага Жаноцкага Згуртаваньня. Прадаюць розныя напіткі, закускі й розныя прысмакі. Увесь прыбытак ідзе ў касу Полацку. Удзельнікам частых тут маёвак ня прыходзіць навет на думку, каб прывозіць свае прадукты й напіткі, няма гэтага ў Кліўленьдзе. І гэтак круглы год. А цяпер узімку на асьветленым возеры езьдзяць на каньках і санчках, любуюцца асьнежанымі дрэвамі, любуюцца сваім Полацкам.

І ўсё гэта ня казка, а праўда! А каб гэтую праўду дасягнуць, трэба было мець здаровы падыход да жыцьця, глыбокай грамадзкай сьведамасьці й перакананасьці. Бо-ж і там, у Кліўленьдзе, бываюць розныя перашкоды, непаразуменьні й спрэчкі. Але ўсё гэта ўдала перамагаюць Кліўлендцы — для агульнага дабра ўсяе грамады. І ня спыняюцца на дасягнутым, усьцяж абмяркоўваюць і плянуюць новае.

У гутарцы з адным зь ініцыятараў куплі селішча, даведалася я, што плянуюць у Полацку пабудаваць дом з адпаведнымі пакоямі для гасьцей зь іншых беларускіх асяродкаў. Думка вельмі на часе. Пpаглядаючы фільмы з грамадзкага жыцьця Кліўленду й спартовых гульняў у часе маіх адведзінаў Полацку летам мінулага году, выказваліся думкі, як можна яшчэ больш выкарыстаць Полацак у галіне нацыянальнае дзейнасьці, асабліва нацыянальнага ўзгадаваньня моладзі. Даведалася, што плянуецца зрабіць у залі куток з народнымі экспанатамі — ручнымі вырабамі, тканінамі й іншымі рэчамі народнага мастацтва. Прысутная тады сп-ня Іра Калядa-Сьмірнова, былая кіраўнічка гуртка мастацкай самадзейнасьці й настаўніца беларускай школы выказала думку, каб у Полацку заргaнізаваць дзіцячы садок, каб ад маленства вучыць дзяцей беларускай песьні й народнага танцу. Яна навет выказала згоду пасьвяціць на гэта свой вольны час. А якім-жа цудоўным месцам мог-бы стацца Полацак для летняга дзіцячага лягеру, дзе нашыя найменшыя маглі-б атрымліваць нацыянальнае ўзгадаваньне. І шмат што яшчэ можна зрабіць у Полацку.

І трэба верыць, што й будзе шмат яшчэ зроблена. Тут людзі сьціплыя, але ахвярныя, працавітыя й вытрымалыя, здаровыя целам і душой. Значная іхная частка з Палесься, таго Палесься, якое сяньня, дзякуючы жывым самабытным народным традыцыям ягоных жыхароў, займае ў Беларусі бадайшто перадавое месца ў нацыянальным культурным руху,

А нам зь іншых беларускіх асяродкаў варта браць прыклад з нашых кліўлендцаў, усім нам з дыплёмамі й бяз дыплёмаў, бо ня дыплёмы, а родны беларускі дух робіць людзей паўнацэннымі й грамадзка карыснымі. І цаніць нам трэба кліўлендцаў, даваць ім нашае падтрыманьне, каб і далей рос Полацак — расьлі і людзі, будаўнікі ягоныя.

З. Станкевіч

БЕЛАРУСКІ ДОМ У МЭЛЬБУРНЕ

Можа яшчэ й ранавата пісаць пра гэта. Яшчэ шмат можа зьмяніцца. Але радасьць шматлікіх Беларусаў у Мэльбурне трэба вітаць і падчыркнуць. Маюць нарэшце свой Беларускі Дом. Мроі і ходаньні толькі аднаго году — зьдзейсьніліся.

Праўда, дом невялікі, ня вельмі рэпрэзэнтацыйны, дзераўляны — былы „Сальвэйшэн Армы Гол", ды яшчэ не аплачаны, дык собскасьць канчаткова яшчэ не аформленая. Але ўжо на свае штодзённыя грамадзкія патрэбы — на зборкі, паседжаньні, сьвяткаваньні, для беларускай школькі (ад Новага Году) й Арганізацыі Моладзі, а таксама й для Багаслужбы, калі будзе патрэба, тымчасам хопіць. А ў будучыні, калі добра пойдзе, можна й разбудаваць або прадаць ды нешта лепшае купіць.

Галоўнае — ужо ёсьць свой Беларускі Дом. Ня трэба ўжо наймаць чужых заляў, зьбірацца ў чужых хатах, хай сабе й найбольш ахвярных Беларусаў (тут трэба зазначыць і зламыць асаблівую падзяку сп. М. С., у хаце якога колькі год зьбіраліся Беларусы дый да сяньня часамі зьбіраюцца, і сп-ву А. Грушам, у якіх знайшлі прыпынак (да Новага Году) Беларуская Школка й Арганізацыя Моладзі. Дык усё, апрача танцавальных вечарынаў, ужо можа адбывацца ў сваім Доме.

Дзеля гэтага й радасьць тых, што разумеюць значаньне гэткага Дому. Праўда, некаторыя стараюцца знайсьці розныя свае „але..." і ня хочуць далучыцца да грамады. Але, відаць, што й бязь іхнае дапамогі Беларускі Дом у Мэльбурне будзе жыць.

Застаецца тым часам жадаць посьпехаў, а Беларусам, якія шчыра ўзяліся за яго, здароўя й сілаў, каб як найхутчэй сабралі патрэбныя грошы, аформілі куплю, правялі ў доме патрэбны рамонт ды наладзілі ў ім беларускае жыцьцё. Дапамагай ім Бог!

М. Н.

ДЗЕЧЬ ГЕРОЯЎ БЕЛАРУСІ Ў ТАРОНЬЦЕ

28 лістапада Галоўная Управа ЗБК арганізавала ўрачыстасьці, якімі беларускае грамадзтва Таронта й ваколіц складала заміж вянка на магілу свае малітвы й пашану Тым, што аддалі сваё жыцьцё ў змаганьні за волю Бацькаўшчыны.

Зраніцы ў БАПЦ Сьв. Кірылы Тураўскага а. Міхаіл Мігай у суслужэньні паддзіякана Р. Целяша й падслужнікаў А. Акулы й М. Кавалёва адслужыў Сьв. Літургію з прынагодным казаньнем, а пасьля Паніхіду за супакой душ паўшых Герояў Беларусі. Бел-чырвона-белы сьцяг у часе Паніхіды трымаў вэтэран сп. Г. Барановіч.

Урачысты Сход, што адбыўся пасьля Багаслужбаў у залі БР-ГЦ на 524 Ст. Клэрэнс, пад кіраўніцтвам сп. М. Ганька пачаўся вайсковай малітвай, адсьпяванай усім Сходам „Беларусь наша Маці Краіна". Хвілінай маўчаньня Сход аддаў пашану Героям, а жалобным маршам „Сьпі пад курганам герояў" даў ім заруку, што „. . . мы не пахілім галоваў, не ўцячом із радоў", што мы будзем працягваць іх шлях змаганьня за волю Беларусі.

У гэтым духу аб нашых абавязках перад беларускім народам і Бацькаўшчынай і гаварыў у сваёй прамове Старшыня Рады БНР Др. Вінцэнт Жук-Грышкевіч. Ягоныя словы змушалі прысутных задумацца, ці мы на сваіх адрэзках нацыянальна-грамадзкае працы-змаганьня запраўды вытрымоўваем, ці ў няпрыкметку высьлізгваемся з радоў і пачынаем стаяць збоку, ці мы запраўды „. . . Твой працягваем шлях!"?

Рэцытацыя верша Натальлі Арсеньневай „Ня досьць крычэць аб Беларусі" ў выкананьні Раісы Жук-Грышкевіч быццам давала адказ на нашыя пытаньні — „Каб справы не скалечыць, каб не праспаць ізноў сьвітаньня, высілкаў трэ нечалавечых і процьму цёплага каханьня! Тады, тады мы зьвяз сталёвы з блакітнай Бацькаўшчыны зьвяжам і раз нарэшце моцным словам не нам, мы штось сьвету скажам!"

Нацыянальны гімн закончыў урачыстасьці.

Р. Ж-Г.

НА ЯГОНЫМ ГЭРБЕ КРЫЖ ЯРЫЛЫ

Свой верш, прысьвечаны гэтаму гораду, Уладзімер Дубоўка распачынае зваротам:

Мазыр, Мазыр! Зьбягаеш ты
з прыгожых берагоў крутых
да самай Прыпяці — ракі
на прыбярэжныя пяскі.

Запраўды ўзвышша, што працягнулася на 50 кілямэтраў і адзначана на картах, як Мазырская града, уздымаецца сям-там над вакольнай нізінай Плесься на 100 мэтраў.

Страдаўны горад разьлёгся на правым рачным беразе, парэзаным глыбокімі ярамі, па якіх спушчаюцца да многаводнае Прыпяці ягоныя ўтульныя вуліцы, дзе ня відаць пасобных хат за зелянінай садоў. Тутэйшы тыповы краявід знайшоў прывабны адбітак у малюнку вядомага сучаснага беларускага мастака Ф. Дарашэвіча „Мазырскія далі". А падобна да тае зь іх далячыні, што, займаючы сабой дух, адкрываецца зроку ў Мазыры ад Замчышча на Запрыпяцьце, гэтак-жа далёка ўваходзіць у глыбіню вякоў ягонае мінулае, аб якім той-жа Дубоўка ў тым-жа сваім вершы „Гэрб Мазыра" заўважыў:

Зьнішчалі войны ўсё мячом,
выпламянялі ўсё агнём.

Упяршыню Мазыр згадваецца на старонках Іпацьеўскага летапісу пад 1155-м годам, калі Кіеўскі князь Юры Даўгарукі, вядомы, між іншым, як заснавальнік Масквы, зьвярнуў яго Чарнігаўскаму князю Сьвятаславу Вольгавічу. Дарэчы, гэта сыну Юрага Даўгарукага Уладзімерскаму князю Андрэю Багалюбскаму прызначыў слаўны патрыёт сваёй зямлі сьвяты Кірыла Тураўскі гнеўную выкрывальную „Прытчу аб сьляпым і кульгавым". З тае прычыны, што Мазыр знаходзіцца на паўднёва-ўсходняй мяжы Беларусі, яго ў 1227 і 1241 гадох зьнішчалі мангола-татары, а ў 1497-м, 1521-м і 1534-м спалілі Крымскія Татары, але-ж і тыя Татары на чале з ханам Балаклеям, паводля „Хронікі Быхаўца", мелі тут паражэньне ад князя Ськірмунта.

Аднак асаблівага ліха горад зазнаў за часоў казацкіх, ці дакладней — украінскіх войнаў. Характэрна, што калі ў 1648-м годзе дзяк Кунакоў у сваім данясеньні цару Аляксею Міхайлавічу, прыгадваючы паміж іншых гарадоў і Мазыр, пісаў:

„а Палякаў і Жыдоў павыбівалі ў іх казакі бяз літасьці", дык праз год таму-ж самаму цару ды зноў разам з тымі-ж гарадамі пра той-жа Мазыр паведамлялася:

„пакольі казакі ў іх Беларусцаў ня чапалі, дык за гэтае Палякі цяпер усіх Беларусцаў там павыбівалі".

Хіба не паказальная гэтая тутэйшая трагэдыя для ўсяе Беларусі? Нас не аднойчы з розных бакоў вызвалялі, каб пры тэй нагодзе паспрабаваць фізычна або духова зьнішчыць. Аднак горад, як і ўся краіна, усё-ж ня зьнікнуў, хоць паміж ягоных новых насельнікаў, паводля тагачасных дакумантаў, сталася найбольш пашыраным прозьвішча „прахожы". А ўсё-ж наўсуперак усяму яшчэ на геаграфічнай карце Эўропы, выдадзенай у 1540 годзе ў Базэлі, мы знаходзім Мазыр.

І ўскосным адбіткам мазырскага ліхалецьця зьяўляецца навет назоў аднаго з шматлікіх тутэйшых узгоркаў — прыгожае Шайтан гары. Паводля народнага, толькі на першы пагляд наіўнага, паданьня, пададзенага Адама Кіркорам у 3-м томе „Живописной России", ня толькі Татары й Расейцы, Украінцы й Палякі, але й сам чорт неяк вельмі разлаваўся на Мазыр і наважыў зьнішчыць яго дарэшты. Дзеля гэтага ён схапіў вялікую гару й панёс, каб сьвінуць уночы на чамусьці зьненавіджаны ім горад. Аднак калі Рым выратавалі гусакі, дык Мазыр ранічныя пеўні. Пачуўшы іх, чорт, як заўсёды, спалохаўся і ўпусьціў гару, што, зваліўшыся таму на зямлю паза горадам, набыла назву — Шайтан. Аднак дазвольце цяпер ад фальклёру перайсьці зноў да гісторыі, каб пераканацца, што ня толькі пеўні, але й гарматы абаранялі стары Мазыр.

Калісьці ў Мазыры на цяперашняй Гары Камунараў, вядомае здаўна пад назовам Спаскае, стаяў магутны замак, заснаваны яшчэ ў канцы 14-га стагодзьдзя. Уздымаючыся над Прыпяцьцю на 42 мэтры, ён меў удоўжкі больш за 120, а ўшыркі бяз малога 60 мэтраў. Яго не аднойчы разбуралі войны, а па іх яго зноў аднаўлялі і пэўне-ж ён зьяўляўся для свайго часу даволі моцным, бо, паводля інвентару 16-га стагодзьдзя, у ім было 5 „дел спижных" або вялікіх гарматаў, 5 „сарпаткаў" ці малых гармат і 53 гакаўніцы з выстарчальным прызапасам ядраў, куляў і пораху да іх.

За вылучэньнем зямлянога валу з боку поля, не засталося цяпер і сьледу ад гэтага замку, што меў 4 вежы, з найвышэйшае зь якіх у студзені 1649-га году гэтман Вялікага Княства Літоўскага Януш Радзівіл загадаў сьвінуць на абледзянелыя камяні сьмяротна параненага начальніка казацкага загону Міхненку.

Што датычыць да архітэктурных помнікаў старога Мазыра, дык Уладзімеру Караткевічу ў ягоным вядомым эсэі „Званы ў прадоньнях вазёр", пасьля параўнаньня сучаснага гораду па маляўнічасьці зь Кіевам, кінулася ў вочы: „Цукравая бель старых цэркваў і манастыроў". Магчыма ён меў на ўвазе тутэйшыя Міхайлаўскі сабор, Спаскую й Мікалаеўскую цэрквы, а таксама цікавы сваім стылем касьцёл, у якім асабліва ўшаноўваўся Беларусамі каталікамі цудадзейны абраз Хрыста Збавіцеля. Зьдзіўляе, што пра іх ня прыгадваюць у сваіх працах па архітэктуры Беларусі ні С. Кацап, ні У. Чантурыя, хоць яны існавалі ўжо ў 16-м стагодзьдзі, што, на жаль, ня сталася ў 30-х гадох на перашкодзе для злачыннага ўжытку іх саветчыкамі пад розныя склады. Між тым яны заслугоўваюць дакладнага дасьледваньня й дзяржаўнае аховы.

Бадай не дасьледваныя таксама замчышча й гарадзішча Мазыра, якія беспасярэдня датычаць да ягонае гісторыі. Прынамся ў 1951-м годзе Ю. Кухарэнка абмяжаваўся тут толькі павярхоўным аглядам паверхні замчышча на колішняй Спаскай гары, а цяпер Гары Камунараў, якую затое ён, між іншым, зусім слушна называе ў сваёй працы „Сярэднявяковыя помнікі Палесься" (Масква. 1961 г.) — так званай — нагэтулькі не адпавядае ейны сучасны назоў ёй, як страдаўнаму гістарычнаму, ахутанаму славай помніку. Больш пашанцавала гарадзішчу на ўскраіне гораду Кімбараўцы, дзе, не капаючы шурфаў, архэалёг усё-ж агледзіў розныя ямы, спакінутыя разбуральнікамі помніку, і пабачыў на іхніх сьценках попельна-вугальныя праслойкі, якія, бяз сумлеву, спакінула полымя колішніх войнаў.

Пасьля гэткае бязуважнасьці да мінулага амаль ня зьдзіўляе, калі хай сабе й кандыдат геаграфічных навук Вадзім Жучкевіч у сваёй кніжцы „Гарады і сёлы Беларускай ССР" (Менск, 1959 г.) сьцьвярджае, што Мазыр некалі быццам вельмі нагадываў „любы гарадок Цэнтральнай Расеі". Дарэчы, той-жа В. Жучкевіч у сваёй іншай кніжцы „Тапаніміка Беларусі" (Менск, 1968 году) спрабуе давесьці, што да назову Мазыра быццам спрычыніліся... мазуры, у той час, як гэтае польскае племя ў 12-13 стагодзьдзях было вядомае ў нас пад імям мазаўшанаў. Між тым для Мазыра яшчэ з часоў дрыгвіцкіх і дагэтуль уласьцівая беларушчына, і не дарма на ягоным гэрбе красаваўся той слаўны крыж Ярылы, што аздабляе шчыт „Пагоні". Кагадзе мной прыгаданы Уладзімер Караткевіч ды ў тым-жа сваім „„Званы ў прадоньнях вазёр" усхвалявана піша пра Мазыр:

„Шмат было крыві. Але ўсё-ж ясная ўсьмешка засталася на прыгожых вуснах гораду. І сьветла дрыжаць на ягоных горах дрэвы.

Я люблю гэты горад здаўна. Люблю бескарысьліва і назаўсёды, і заўжды рад вярнуцца ў яго. Гэта тут, у навакольлях ягоных, я сустрэўся з цар-дубам. Я яшчэ раз зразумеў тады, што такое мая зямля і якое маё месца на ёй".

Гэта-ж тут у 1598-м годзе займаў пасаду падкаморага або галоўнага межавога судзьдзі пазьнейшы кашталян ці камандант Смаленскі Іван Мялешка, які нібы ў сваёй прамове ў 1589-м годзе на Сойме прыгадаў каралю Жыгімонту Трэйцяму Вазе пра тую праўду, якую ўладаром, як соляй у вочы кідалі, а таму „муры магутныя муравалі ды вайну слаўную мацней і ляпей чым цяпер трымалі". І хай сабе, як прыпушчаюць некаторыя навукоўцы, гэтая прамова ня належыць гістарычнаму Івану Мялешку, бо, перадусім, ня супадае з датамі ягонага жыцьця, затое, паводля грунтоўнага дасьледваньня вядомага навукоўца Д. Даўгялы, ейным аўтарам, як пашыранага палітычнага памфлету, зьяўляўся мазырскі шляхціц Цыпрыян Камуняка.

Гэта таксама-ж адсюль паходзіць і гнеўны „Ліст да Абуховіча", дзе, як сьцьвярджаюць, той-жа Цыпрыян Камуняка, піша здрадніку:

„Нешта, Пане, гэткае з вашым родам дзеяцца: Дзед Тваёй Міласьці, калі Генэралам быў у Мазыры, то слыў, што за малыя грошы няпраўду прадаваў. Пан айцец Вашмосьці судзьдзёю будучы Мазырскім за маёй памяці, у каго больш узяў, таму лепш асудзіў; калі нябожчык з таго сьвету ўступіў, мазыране вельмі рады былі".

І адсюль хіба не характэрна для Мазыра, як і для ўсяго беларускага народу, ягоная наўсуперак усім злыбядам жыцьцёвая трываласьць і дажывотная пагарда да ўсіх прыгнятальнікаў, якія імкнуліся яго зьнішчыць.

Таму годным пашаны мы лічам тое абурэньне, зь якім Віктар Говар у сваім артыкуле „Гарады аб'ядноўваюць" („Маладосьць". №5 за 1969 год), давёў да агульнага ведама вартыя пагарды словы старшыні Мазырскага гарвыканкому Генадзя Коханава:

„Зьнясём, — радасна гаварыў ён. — Усё зьнясём, усю старызну! І ён касавурыцца на старую царкоўку, што стаіць на ўзгорку ля старажытнага гарадзкога рынку".

І хіба ня сьветчыць самы факт зьяўленьня гэткага артыкулу, як і шмат чым да яго падобных за пазьнейшы час, аб тым супраціве, які сустракае цяпер усякая спроба зьнішчэньня каранёў нацыі?

Юрка Віцьбіч

КАМПАЗЫТАР АЛЕСЬ КАРПОВІЧ

Ад Рэдакцыі: Сёлета ўлетку сп-ня Эльза Зубковіч, быўшы ў Нямеччыне, наведала кампазытара Алеся Карповіча. У сям'і чалавека, што гэтак-жа як і сама падарожніца (гл. „Беларус" № 167, сакавік 1971) творыць і захапляецца музыкай, два кампазытары прыемна й цікава правілі час — у гутарках пра музыку й пра свае новыя творы, успамінамі пра свой родны Менск, падзяліліся творчым дазнаньнем і новымі задумамі. З нагоды гэтае сустрэчы сп-ня Зубковіч папрасіла свайго музычнага субрата й прыяцеля расказаць пра сябе чытачом нашае газэты. Рэдакцыя „Беларуса" зь вялікай ахвотай зьмяшчае ніжэй словы пра сябе кампазытара Алеся Карповіча, творчасьць якога высака ацанілі кампазытары Равенскі й Куліковіч ды якая карыстаецца вялікім посьпехам у беларускім грамадзтве.

**

Музыка прыцягвала мяне ад самага раньняга маленства. Памятаю, як мы цэлай сям'ёю прыяжджалі да дзеда, настаўніка ў мястэчку Азёркі каля Горадні, і там я захапляўся народнымі песьнямі, што пяялі сяляне. Пасьля майго бацьку (ён быў юрыстым) перавялі на службу на Каўказ, дзе перада мною адчынілася зусім новая музычная стыхія. Падлеткам, вучачыся ў музычным тэхнікуме ў горадзе Уладыкаўказе, я зблізіўся зь вядомым зьбіральнікам каўказкага музычнага фальклёру Калесьнікавам, і ён упяршыню пазнаёміў мяне з тайніцамі апрацоўваньня народных мэлёдыяў. Там я зрабіў першыя апрацаваньні народных песьняў — каўказкіх і беларускіх — ды пераканаўся, як шмат трэба ведаць, каб правільна апрацаваць і гарманізаваць народную мэлёдыю. Музычна-тэарэтычная навука стала тэй мэтай, якую я паставіў дасягнуць, і як толькі зьявілася магчымасьць, я паступіў на гістарычна-тэарытычны факультэт Маскоўскае кансэрваторыі. У сваіх студэнцкіх працах я часта выкарыстоўваў беларускія мэлёдыі, якія заўсёды прыцягвалі ўвагу маіх пэдагогаў і сяброў сваёй непасрэднасьцяй і сьвежасьцяй. Па сканчэньні кансэрваторыі я дамогся накіраваньня на працу ў Менскую кансэрваторыю. Там блізка пазнаёміўся з цудоўным чалавекам і таленавітым дасьледнікам беларускага музычнага фальклёру Равенскім. Гэтае знаёмства дало мне вельмі шмат: я даведаўся шмат беларускіх песьняў, шмат чаго зразумеў у іхнай інтанацыйнай пабудове. На гэтую тэму я задумаў быў тэарытычную працу, ужыцьцёвіць якую перашкодзіла вайна.

Працуючы ваенным часам у беларускім тэатры, я працягваў свае пошукі ў дзялянцы беларускае музыкі, вынікам чаго сталася сэрыя нарысаў зь гісторыі беларускае музыкі ў „Беларускай Газэце". У гэным-жа часе я напісаў для фартэпіяну сюіту „Нёман" і „Беларускую Рапсодыю", якія разам з апрацаваньнямі беларускіх песьняў загінулі пры пажары ў маім доме.

Трапіўшы на вайне ў украінскі лягер Гайхэнаў, я там шмат працаваў у творчай і пэдагагічнай дзялянках, напісаў шэраг рамансаў на словы ўкраінскіх паэтаў, цыкль прэлюдыяў для фартэпіяну ды працягваў працу над беларускімі апрацаваньнямі.

Асабліва шмат было зроблена ў пэрыядзе цесных сувязяў зь беларускім студэнцкім хорам у Лювэне, куды я часта прыяжджаў і сустракаўся із сваім старым знаёмым, кампазытарам Равенскім. Мы зь ім шмат займаліся музыкай і абменьваліся творчым дазнаньнем. Гэта так важна — ведаць, што твая творчасьць камусьці патрэбная й цікавая!

Па сьмерці Равенскага й спыненьні дзейнасьці беларускага хору ў Лювэне я йшчэ шмат пісаў для іншых хораў і выканальнікаў, але паступова ў сувязі із стратай „рынку збыту" для сваіх твораў мая музычная дзейнасьць пачала абмяжоўвацца да пэдагагічнае працы ў нямецкай музычнай школе. Цяпер, калі я пішу, дык галоўным чынам „для сябе", ці дзеля прыработку раблю апрацаваньні расейскіх песьняў для нямецкіх выдавецтваў.

На маю творчасьць зрабілі ўплыў Скрабін і Дэбюсы. Я люблю складаныя гарманічныя комплексы, танальныя наслаеньні й паліфонію.

Із сваіх твораў прыгадаю тут:

Фартэпіяна: тры санаты, Баляда на беларускую тэму, Беларуская сюіта, Полька-Янка, Данца, 12 прэлюдыяў, Беларускія рапсодыі й шмат дробных рэчаў.

Хор: Кантата „Апокрыф" на тэкст Багдановіча, апрацаваньні беларускіх песьняў для хору й собскія харавыя кампазыцыі.

Мэлядэклямацыя: „Курган" на словы Янкі Купалы з арыяй князя.

Вакал: Рамансы на словы Сяднёва, Козыра, Буйлы, Геніюш, Случчаніна, Коласа, Арсеньневай, Багушэвіча, Пушчы, Купалы, Кавыля, Змагара, Клішэвіча, Ясеня, Золака, Крушыны, Танка, Дудзіцкага, Магдановіча, Макаля, Барадуліна й расейскіх паэтаў: Блока, Гумілёва, Сабуравай ды іншых. Шмат апрацаваў беларускіх песьняў.

Для скрыпкі: Вячорная Песьня, Успаміны пра Бацькаўшчыну — абедзьве на беларускія тэмы.

СПРАВЫ МОЛАДЗІ

САЮЗ БЕЛАРУСКАЙ МОЛАДЗІ Ў КАНАДЗЕ У МІНУЛЫМ ГОДЗЕ

7-га лістапада 1971 г. у залі царквы сьв. Еўфрасіньні Полацкай у Тароньце адбыўся другі гадавы сход Саюзу Беларускай Моладзі ў Канадзе.

Сход адчыніў і вёў старшыня ўступаючай управы Паўлюк Пашкевіч, сакратарыла Валя Велясьніцкая. Справаздачу зь дзейнасьці СБМК зрабіла культурны рэфэрэнт Эва Пашкевіч.

Побач паседжаньняў управы, у часе году адбылося 5 агульных збораў, на якіх абгаварваліся бягучыя справы, асабліва ўвесну справа „Каравану 1971".

СБМК мае свой танцавальны гурток „Лявоніха", у якім у мінулым годзе ўдзельнічала 7 дзяўчат і 5 хлопцаў. Наш гурток выступаў на Сьвяткаваньні 25-га Сакавіка ў Тароньце з танцамі „Лявоніха" й „Мікіта", а тыднем пазьней ізноў на Сьвяце 25-га Сакавіка ў Дэтройце.

Мы мелі таксама некалькі сяброўскіх вечароў, пераважна ў прыватных дамох, а ў часе Калядных канікулаў у вадзін вечар мы нанялі арэну гуляць у гакэй. Так як немагчыма было дастаць арэну раней 12-ай гадзіны ночы, сабраўшыся раней, мы супольна правялі весела вечар. Адныя пайшлі спускацца на санках з горкі на суседзкім гольфавым пляцы, а іншыя засталіся глядзець гакей на тэлевізары і слухаць музыку. Ніхто толькі не танцаваў, мусіць пакідалі сілы на гакей.

Як сябра тарантанскай Мясцовай Рады Народнага Мастацтва танцавальны гурток „Лявоніха" быў запрошаны й прыняў удзел у Канфэрэнцыі Народных Танцаў (Dance 71) і выстаўцы народных вырабаў, пераважна вопраткі. Канфэрэнцыя трывала тры дні ад 23 да 25 студзеня, а выстаўка для вучняў тарантанскіх школаў, а ў часе Канфэрэнцыі для дэлегатаў і наведвальнікаў канцэртаў, праз цэлы тыдзень.

Кажная танцавальная група магла дэлегаваць на Канфэрэнцыю толькі двух дэлегатаў, але магло быць некалькі абсэрватараў. Ад Беларусаў дэлегаткамі былі Рагнеда Рагуля й Эва Пашкевіч, а абсэрватарамі Роланд Целеш і, заміж Алесі Сладкоўскай, якая якраз мусіла граць у валейбол для свайго Унівэрсытэту ў Лёндыне (Онтарыё) у змаганьні за чэмпіянат, Паўлюк Пашкевіч.

Удзельнікі Канфэрэнцыі праслухалі рад цікавых фаховых дакладаў з галіны народнай харэаграфіі й наагул тэатральнага мастацтва, як напр. даклад ведамага канадыйскага рэжысэра ў новым Тарантонскім Тэатры Сант Лорэнс Сэнтэр сп. Ліона Мэйджэра, і таксама практычных парадаў для працы ў гуртках.

Вечарамі-ж усе групы паказвалі свае дасягненьні ў трох канцэртах для публікі. На адным з гэтых канцэртаў мы высытупалі з танцам „Лявоніха".

У вапошнім тыдні чырвеня 1971 г. СБМК зарганізаваў беларускі павільён для „Каравану 1971", які быў ладжаны таксама Тарантанскай Мысцовай Радай Народнага Мастацтва, ды аб якім ужо раней была ў газэце „Беларус" дакладная справаздача.

Пару тыдняў пазьней наш гурток танцаваў у часе гарадзкога канцэрту на пляцы перад Тарантанскай ратушай. Тут і танцорам і музыкантам горад плаціў за выступ. Адна прафэсійная аркестра была вызначана граць для ўсіх групаў, дзеля таго ўжо месяц наперад, як і заждалі ад нас, далі мы ноты для „Мікіты" й „Лявоніхі", каб музыканты маглі іх навучыцца. Першы раз, мусіць, у жыцьці Беларусы скакалі „Лявоніху", бо „Мікіту" яны так-сяк гралі, на толькі пад „цыганскую аркестру", як яе называлі, але і амаль пад цыганскую музыку. Адно шчасьце, тэмпы супадалі, і танцоры, ні разу не памыліўшы фігураў, вытрывалі на сцэне да канца. Пасьля мы абураліся на „цыганоў" і разам рагаталі да сьлёз, дый пацяшаліся думкай, што за ўсё гэта прынамся ў касу СБМК перапала 85 даляраў.

У днях 4 і 5 ліпеня 1971 г. група сяброў СБМК езьдзіла на зьезд беларускай моладзі ў Кліўленд. Для навязаньня цясьнейшага супрацоўніцтва паміж беларускай моладзьдзю Канады і ЗША было пастаноўлена, каб у Галоўную Управу Арганізацыі Беларускай Моладзі ў Амэрыцы увахадзіў і адзін прадстаўнік ад Канады. Таму адным з 5-ёх віцэстаршыняў АБАМ была выбраная Эва Пашкевіч.

Тарантанскія хлопцы таксама бралі ўдзел у спартовых сусьцігах. Пару мінут перад гульнёй яны з двума яшчэ з Дэтройту зарганізавалі валейбольную дружыну. У першых гульнях з Кліўлендам было відаць, што яны ніколі разам ня гралі, яны ганебна праігрывалі, але чым далей, да таго дзякуючы выдатнай каманьдзе Міхася Жэлягіна з Дэтройту, мелі ўсё лепшыя вынікі. Перадапошнюю гульню навет выйгралі, а апошнюю прайгралі толькі адным пунктам.

У другой частцы Тарантанскага Сходу прысутныя выбралі новую Управу СБМК: Старшыня — Эва Пашкевіч, Віцэ-старшыня — Язэп Пітушка, сакратар — Марыя Пракоп'ева, Скарбнік — Роланд Целеш, ды Кантрольную Раду: Старшыня — Паўлюк Пашкевіч, Сябры — Валодзя Кухарчык і Юрка Акула.

У бягучых справах Сход абмяркоўваў пытаньне ўдзелу ў „Караване 72" ды амаль аднагалосна пастанавіў ізноў арганізаваць беларускі павільён.

Абгаварвалася таксама прапанова Ньюёркаўскай моладзі зладзіць у часе Калядных канікулаў зімовую сустрэчу Канадыйскай і Амэрыканскай Беларускай Моладзі ў нартавым рэсорце. Шмат было ахвотнікаў. Спадзяёмся, што нам, як і ўсёй іншай моладзі ўдасца наладзіць гэтае хуткае спатканьне.

Эва Пашкевіч

У БЕЛАРУСАЎ КЛІЎЛЕНДУ

Ужо прайшло шмат часу, як ні згадвалася ў газэце пра ўсе падзеі сярод Беларусаў Кліўленду. Затым хоць коратка ўспомнім пра ўсё, што адбылося пасьля пададзенай раней хронікі зь беларускага кліўлендзкага жыцьця.

● 22 ліпеня летась адбыўся мітынг з нагоды „Тыдня Паняволеных Народаў", што быў зарганізаваны міжнацыянальнай арганізацыяй „Рух Нацыянальнасьцяў", куды належаць і Беларусы, а іхным сталым прадстаўніком зьяўляецца сп. Я. Раковіч. Старшынём гэтае арганізацыі ведамы рэспубліканскі дзеяч Ралф Пэрк, цяпер бурмістр Кліўленду. На мітынгу прамаўлялі Сэнатар Р. Тафт і іншыя. Усе прысутныя нацыянальнасьці былі афіцыйна прадстаўлены, у тым ліку й Беларусы, што зьявіліся на мітынг у значнай колькасьці.

● 2 кастрычніка беларуская кліўлендзкая моладзь ладзіла вечарыну ў прыгожай залі й зь вельмі добрай аркестрай. Асабліва было прыемна глядзець, як танцавальная група моладзі пад кіраўніцтвам Галіны Кананчук у народнай вопратцы выступала зь беларускімі народнымі танцамі.

● 3 кастрычніка танцавальны гурток Арганізацыі Беларуска-Амэрыканскай Моладзі ў Кліўлендзе пад кіраўніцтвам Г. Кананчук выступаў на міжнародным фэстывалі, які адбыўся ў найбольшай ў Кліўлендзе залі „Музык Гол". Беларуская група была адна зь лепшых і добра зарэпрэзэнтавала беларускія народныя танцы. Пра фэстываль і ягоных удзельнікаў пісалася колькі разоў у мясцовых газэтах.

● 17 кастрычніка старшыня Аддзелу БАЗА зь сябрамі прыймалі ўдзел на казацкім сьвяце „Пакрова". Ад Беларусаў прамаўляў Высокапраасьвяшчэньнейшы Архіяпіскап Андрэй. Пасьля ўрачыстага банкету адбылася вечарына.

● 24 кастрычніка дэлегацыя Беларусаў у складзе Я. Раковіча, Я. Лукашэвіч й Ул. Дунца прыймала ўдзел у балю з нагоды выбарнай кампаніі й кандыдаваньня на становішча бурмістра Кліўленду Ралфа Пэрка. Удалося пазнаёміцца з многімі палітычнымі й грамадзкімі амэрыканскімі дзеячамі й навязаць цясьнейшыя кантакты з прадстаўнікамі розных нацыянальнасьцяў.

● 30 кастрычніка кіраўніцтва Беларускага Грамадзкага Цэнтру „Полацак" ладзіла вечарыну ў сваёй, хаця невялікай, закончанай залі. Быў багаты буфэт і прыгожа грала аркестра з маладым беларускім музыкам Юркам. Пажадана, каб карпарацыя „Полацак" рабіла гэткія вечарыны часьцей.

● 1 літапада адбыўся перавыбарны сход міжнароднай арганізацыі народнага мастацтва. Гэтая арганізацыя штогоду ладзіць фэстывалі народнага мастацтва й знаёміць амэрыканскае грамадзтва з народным мастацтвам паасобных народаў. Ад Беларусаў прысутнічаў на сходзе Ул. Дунец, які быў перавыбраны ў кіраўніцтва гэтае арганізацыі. Пасьля сходу адбыўся банкет.

● 8 лістапада сп. Я. Раковіч і сп-чня К. Яраховіч прысутнічалі на ўрачыстай інаўгурацыі новавыбранага бурмістра Кліўленду Ралфа Пэрка.

● 17 лістапада новавыбраны бурмістр Кліўленду Ралф Пэрк зарганізаваў прыняцьце для ўсіх нацыянальнасьцяў гораду, што памагалі ў выбарнай кампаніі, галасавалі й выбралі яго. Ад Беларусаў прысутнічалі на прыняцьці Я. Раковіч і Ул. Дунец. Тут яны мелі нагоду пазнаёміцца зь сябрамі новае адміністрацыі гораду, што таксама ў большасьці сваёй паходзяць з этнічных групаў. Сам бурмістр Ралф Пэрк чэскага паходжаньня, зьяўляецца вялікім прыяцелем паняволеных народаў, старшынём арганізацыі „Рух Нацыянальнасьцяў", ды старшынём Рэспубліканскай асацыяцыі этнічных групаў у Огаё. Ён жа й вялікі прыяцель Беларусаў, прысутнічае на нашых сустрэчах і нацыянальных сьвяткаваньнях.

● 19 лістапада старшыня Беларуска-Амэрыканскага Клюбу й рэфэрэнт Вонкавых Дачыненьняў БАЗА Я. Раковіч і старшыня Аддзелу Арганізацыі Беларуска-Амэрыканскай Моладзі Г. Кананчук дый сяброўка гэтае Арганізацыі М. Каваленка езьдзілі ў Вашынгтон на Рэспубліканскую Канфэрэнцыю Нацыянальнасьцяў.

● 5 сьнежня кліўлендзкі Аддзел БАЗА адзначыў „Дзень Герояў". Пасьля звычайнае Сьв. Літургіі Уладыка Андрэй адслужыў Паніхіду за ўсіх герояў, што загінулі ў змаганьні за вызваленьне беларускага народу. Хор пад кіраўніцтвам сп. К. Кіслага пяяў малітоўна й прыгожа. Былі вынесены на сярэдзіну царквы беларускі й амэрыканскі сьцягі. Уладыка Андрэй сказаў глыбака нацыянальную пропаведзь. А 5-ай гадзіне папаўдні ў паркоўнай залі адбыўся ўрачысты ўгодкавы сход, які адчыніў старшыня Аддзелу БАЗА й папрасіў прысутных хвілінай цішыні ўшанаваць памяць герояў, пасьля чаго быў прапяяны жалобны марш. Цікавы рэфэрат пра ўгодкавую падзею прачытаў Уладыка Андрэй, пасьля чаго былі дэклямаваныя патрыятычныя вершы. Сход закончыўся беларускім нацыянальным гімнам.

Ул. Д.

680-ЫЯ ЎГОДКІ НАВАГРАДЗКАЙ МІТРАПОЛІІ І "ДЗЕНЬ УДЗЯЧАНСЬЦІ" У КЛІУЛЕНЬДЗЕ

У нядзелю 21-га лістапада парахвія Жыровіцкае Божае Маці ў Кліўлендзе годна адзначыла дзьве ўрачыстасьці: 680-я ўгодкі заснаваньня Незалежнае Наваградзкае Мітраполіі й традыцыйнае Амэрыканскае Сьвята „Дзень Удзячнасьці".

З гэтае нагоды а гадзіне 10 раніцы ў Саборы БАПЦарквы ў Кліўлендзе была адпраўленая Сьв. Літургія, адбылося пасьвячэньне камплету да Ліціі й адпраўлены Малебен „Удзячнасьці" Госпаду Богу. На Багаслужбе прысутнічалі не толькі Беларусы, але й належачыя да парахвіі Казакі і прадстаўнікі ад іншых нацыянальнасьцяў.

У часе супольнага абеду Уладыка Андрэй прачытаў добра апрацаваны даклад аб „Заснаваньні Наваградзкай Мітраполіі". За аснову дакладу былі ўзяты летапісныя запісы, навуковыя працы гісторыкаў і выняткі з Патрыяршае хронікі. За ўступ узятая была Полацкая Епархія, як калыска беларускае культуры, з асяродзьдзя якое выйшла пазьней найбольш Мітрапалітаў, што кіравалі ня толькі Наваградзкаю Мітраполіяй, але й Кіеўскай, Галіцкай і „усяе Русі". Закончаны быў даклад словамі, што зусім неабаснавана некаторыя трымаюцца тае думкі, быццам Мітраполія Наваградзкая была залежнаю ад Кіеўскае Мітраполіі, чаго ў запраўднасьці ніколі ня было. Згодна працы чужых навет гісторыкаў ведама, што за часу Вялікага Літоўскага Княства Мітрапаліты Наваградзкія кіравалі Кіеўскай Мітраполіяй. А таму гісторыя БАПЦарквы яшчэ чакае сваіх гісторыкаў.

Ад імя Парахвіяльнае Рады ў Дэтройце прысутных горача вітаў Д-р Я. Сажыч.

Ад Казакаў прамаўляў атаман Мажаеў, які, вітаючы з заснаваньнем Наваградзкае Мітраполіі, падзіўляў чын і рэлігійнасьць нашых продкаў ды іхняе змаганьне за незалежнае рэлігійнае жыцьцё. З кароткімі прывітаньнямі выступалі і іншыя парахвіяне. Але на асаблівую ўвагу заслугоўвае прамова Спні Ніны Амброзіе, якая сказала: „Я Расейка, але хаджу ў вашую царкву, бо яна вельмі ўтульная й мне падабаецца служба вашага Архіяпіскапа, голас дыякана й мэлёдыйны сьпеў хору пад кіравецтвам сп-ра Кіслага".

Уладыка Андрэй на заканчэньне падзякаваў усім прысутным, таксама й гаспадыням за абед, пажадаў, каб з большаю павагаю й любоўю адносіліся да роднае БАПЦарквы й стараліся выканаць хоць мінімальную частку тае дзейнасьці, якую праводзілі нашыя продкі, арганізуючы Незалежную Наваградзкую Мітраполію.

Назіральнік

ПРАЛАТ ПЁТР ТАТАРЫНОВІЧ У ЧЫКАГА

І вось у нядзелю 14 лістапада летась сабраліся Беларусы каталікі й праваслаўныя ў царкве Хрыста Збаўцы пры Беларускім Культурна-Рэлігійным Цэнтры ў Чыкага на ўрачыстую Божую Службу рымска-каталіцкага абраду, але ў роднай беларускай мове, якую адправіў прыбылы сюды колькі дзён перад гэтым зь Нью Ёрку сёлетні юбіляр (50 год сьвятарства й 75 год жыцьця) Пралат Д-р Пётр Татарыновіч. Ягонага-ж перакладу быў і беларускі тэкст сьв. Імшы, а падрыхтаваныя музычна знаўцам царкоўнае музыкі а. Сіру, які й кіраваў хорам. Уражаньне было незабыўнае: народ маліўся ў сваёй роднай мове. Сьпяваў традыцыйныя беларускія рэлігійныя песьні й некаторыя старыя агульнакаталіцкія, але пасвойму. Адчувалася, што вось надыйшоў час, хай сабе й на эміграцыі, калі Беларус, замяж чужой мовы у сваёй сьвятыні, мог знайсьці ўзапраўдную асалоду ў малітве ў мове сваёй роднай...

Пасьля казаньня а. Янкі Тарасэвіча, скіраванага да Юбіляра, і сам Юбіляр у сваім казаньні дзякаваў Богу, што мей і мае магчымасьць служыць сваім беларускаму народу й будзіць яго да нацыянальнага й хрысьціянскага адраджэньня.

Пасьля сьв. Імшы ў залі Цэнтру была наладжаная ўрачыстая бяседа ў гонар Юбіляра зь беларускім традыцыйным пачастункам і адмысловай праграмай. Бяседай удала кіраваў Д-р В. Рамук, а ўся праграма была пераплятаная выступленьнямі арганізацыі моладзі, салістых, танцораў, музыкаў, ну, і прамовамі. Адным з галоўных прамоўцаў быў В. Пануцэвіч. Ён падчыркнуў, што, сьвяткуючы залаты юбілей Пралата Татарыновіча, у беларускім каталіцкім сьвятары трэба бачыць ня гэтак духоўніка, колькі змагара-мучаніка, перасьледванага ўсімі акупантамі Беларусі. Усе акупанты беларускіх земляў у беларускім каталіцкім сьвятары бачылі свайго ворага нумар адзін. З тых нявяліксіх беларускіх каталіцкіх сьвятарскіх кадраў, што вырасьлі ў пэрыядзе самавызначэньня Беларусі й будаўніцтва сваёй дзяржаўнасьці — БНР, ніхто літаральна ня змог стацца пастырам сваіх суродзічаў на роднай зямлі, мусіў ісьці на чужыну, цярпець перасьледваньні акупацыйных каталіцкіх ці бязбожных уладаў, або быў змушаны да пакутнага маўчаньня. Гэтак і а. Пётр Татарыновіч, увайшоўшы ў рады беларускіх патрыётаў пад кіраўніцтвам праф. Ф. Абрантовіча ў духоўнай сэмінарыі ў Петраградзе (1917), перанесены у 1918 г. у Менск, ды высьвячаны ўжо ў Польшчы пасьля эвакуацыі сэмінарыі менскай і біскупскай курыі ў 1921 г., польскімі каталіцкімі ўладамі ніколі ня быў дапушчаны да праўдзівага душпастырства ў сябе на Бацькаўшчыне.

І толькі хіба дзякуючы провіду Божаму, якраз яму аднаму зь беларускіх каталіцкіх сьвятароў пашчасьлівіла пасьля вайны разгарнуць беларускую творчую дзейнасьць пры Ватыкане ў Рыме. На свае плечы ён дабрахвотна ўзлажыў вялізны нацыянальны цяжар і сваім надлюдзкім высілкам нагляднa давёў, што й адзінокі герой можа зламаць варожыя перашкоды й на пераможнай вежы заткнуць свой нацыянальны сьцяг. Гэтым сьцягам стаўся выдаваны й рэдагаваны ім адным месячны часапіс „Зьніч" і беларускія перадачы пяць разоў на тыдзень з Ватыканскага Радыя, аднэй з наймацнейшых радыястанцыяў, настаўленай і на Беларусь, якія ад 1971 году пераняў беларускі каталіцкі сьвятар усходняга абраду а. Леў Гарошка.

Пасьля гарачай прамовы а. Уладзімера Тарасэвіча, які ў 50-ых гадох вучыўся ў Рыме й шмат заўдзячваў а. Татарыновічу ў сваім нацыянальным узгадаваньні, напрошку прамовіў і сам Юбіляр. У ціхіх, сьціплых і пакорных словах ён сказаў, што адчуў волю Божую ў вельмі адказным часе пасьля Другой сусьветнай вайны ўзяць на свае слабыя й непадрыхтаваныя сілы цяжкі беларускі крыж нацыянальнага змаганьня. „З Божай дапамогай — казаў Пралат Татарыновіч — удалося дабіцца спагадлівасьці Ватыкану да беларускага народу. Былі тут і дапаможныя дзейнікі, у першую чаргу Прэзыдэнт Рады БНР сьв. пам. Мікола Абрамчык, які неаднойчы наведваў Рым і ўмацоўваў мяне ў нашых нацыянальных дамаганьнях. Такім чынам я змог стаяць цьвёрда на беларускай постані ў Рыме. Ня думаю, што заўёды добра спраўляўся з нашымі вялікімі заданьнямі ў цяжкой атмасфэры нашай пары, але даводзілася й ламаць цяжкія лёды..." — закончыў Пралат Татарыновіч.

Юбілейная ўрачыстасьць закончылася нацыянальнымі й рэлігійнымі песьнямі.

Ня менш важнай была нарада беларускага актыву Чыкага 16 лістапада ў тым-жа Беларускім Цэнтры з удзелам Пралата Пятра Татарыновіча. Тут былі абмеркаваныя розныя нацыянальна-рэлігійныя пытаньні, галоўна становішча беларускай каталіцкай і праваслаўнай царквы ў акупаванай Беларусі, як у БССР, у іншых савецкіх рэспубліках, гэтак і ў Польшчы. Наапошку была абмяркаваная агульна беларуская патрэба ўстанаўленьня на эміграцыі беларускага каталіцкага біскупа. У гэтай справе пастанаўлена апрацаваць адмысловы мэмарыял да Апостальскага Пасаду ў Рыме.

БЕЛАРУСКАЯ АЎТАКЕФАЛЬНАЯ ПРАВАСЛАЎНАЯ ЦАРКВА Ў ВЯЛІКАЙ БРЫТАНІІ

Дарагія Суродзічы ў Вольным Сьвеце!

Арганізацыйны Камітэт куплі царкоўнага будынку ў Манчэстары, Ангельшчына, ветліва паведамляе, што з днём 27 лістапада 1971 г. распачаў куплю собскага будынку царквы.

Царква гэтая поўнасьцяй будзе адпавядаць нашым рэлігійным і нагул духовым патрэбам.

Гэтым шляхам зварочваемся да ўсіх Суродзічаў з гарачай просьбай грашовае дапамогі на куплю хоць аднае собскае беларускае праваслаўнае царквы ў Ангельшчыне.

Ветліва просім перасылаць грошы на адрыс настаяцеля БАПЦ:

Rev. John Ababurka
22 Daresbury Street,
Cheetham, Manchester 8.

Янка Калбаса
Сакратар Рады БАПЦ
Ангельшчына, 1 сьнежня 1971.

СЬВЯТОЙ **ПАМЯЦІ**

Капітан Беларускага Войска й вялікі беларускі патрыёт

АЛЯКСАНДАР МАЛЯУКА

які нарадзіўся 17 верасьня 1889 году ў Стаўпеччыне, адыйшоў на той сьвет 4 сьнежня ў Розэнгайме (Заход. Нямеччына), там-жа й пахаваны 6 сьнежня 1971 году, пра што ў глыбокім суме паведамляюць

ПРЫЯЦЕЛІ

ДЗЕНЬ ГЭРОЯЎ У НЬЮ БРАНСЬВІКУ

Пры сьцягох: Амэрыканскім — М. Войтанка, Вэтэранскім — В. Сьлюўка, Беларускім — А. Субота. Фото: Алег Дубяга

Сёлетнія ўгодкі Слуцкага Паўстаньня былі ладжаныя, як і папярэднімі гадамі, Задзіночаньнем Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў у Нью Джэрзі.

У гістарычныя ўгодкі ўздыму беларускага народу ў сыботу 27 лістапада былі ўдэкараваны беларускімі нацыянальнымі сьцяжкамі магілы заслужаных Беларусаў, што пахаваныя на Беларускім Магільніку ў Іст Брансьвік, Нью Джэрзі. Першнаперш былі ўдэкараваны беларускім і амэрыканскім сьцягам часовы мысловую малітву за Змагароў за Беларусь. Пасьля малітвы быў зложаны вянок і адыграная трампэта Юльянам Дубягам.

Паніхіда і ўрачысты ўгодкавы Сход адбыліся ў нядзелю 5 сьнежня. Паніхіду адслужыў а. Віктар Войтанка ў суправаджэньні царкоўнага хору пад кіраўніцтвам сп. Філярэта Родзькі у парахвіяльнай царкве БАПЦ у Гайлэнд Парку. У часе Паніхіды сьцяжная варта стаяла на зважай аж да прапяяньня „Сьпі пад курганам герояў".

Вянок злажылі на месцы будучага памятніка Беларускім Героям кап. Ф. Родзька і кап. Р. Войтанка

Крыж Ярылы на выбраным упраўай мясцовага Задзіночаньня Беларускіх Вэтэранаў месцы, дзе будзе пастаўлены Памятнік Беларускім Героям. Гэтак-жа былі ўдэкараваны магілы памерлых Вэтэранаў, Сяброў Рады БНР ды грамадзкіх працаўнікоў, што ўлажылі шмат працы ў беларускім нацыянальна-грамадзкім і арганізацыйным жыцьці.

У нядзелю 28 лістапада перад часовым Памятнікам Бел. Героям адбыўся ўрачысты парад, у часе якога а. Віктар Войтанка прачытаў ад-

Урачысты сход адбыўся ў грамадзкай залі ў Гайлэнд Парку, які адчыніў сябра Галоўнага Штабу й старшыня аддзелу Задзіночаньня Беларускіх Вэтэранаў у Нью Джэрзі Сяргей Гутырчык. Агульным уставаньнем і хвілінаю цішыні была ўшанаваная памяць палеглых. Пра ход Слуцкага Паўстаньня расказаў а. Віктар, а сп. Ф. Родзька, як навочны сьветка падзеяў, яго дапоўніў. Далей прамаўлялі інж. В. Русак, П. Кажура й Я. Азарка. Сход закончыўся прапяяньнем беларускага гімну.

С. Пчала

БАРЫС САЧАНКА

ЛІСТ ДА МАЦІ

Барыс Сачанка — нарадзіўся 15 травеня 1936 году ў вёсцы Вялікі Бор Хойніцкага раёну Гомельшчыны. Скончыў Факультэт журналістыкі Беларускага Дзяржаўнага Унівэрсытэту ў Менску. Працуе ў Рэдакцыі часапісу „Полымя". Пачаў друкавацца ў 1956 годзе. Выдаў кнігі апавяданьняў і аповесьцяў: „Дарога ішла праз лес" (1960), „Барвы ранньяй восені" (1962), „Зямля маіх продкаў" (1964), „Пакуль не развіднела" (1966), „Апошнія і першыя" (1968). Апавяданьне „Ліст да маці" перадрукоўваем з № 10 „Полымя" за 1971 год.

***

У дні, калі ня пісалася, ані ня лезла ў галаву, хоць ты вазьмі ды адсячы яе, ні адна больш-менш вартая, сьвежая думка, наш герой, стары, славуты пісьменьнік, браўся перабіраць даўнія свае запісы — запакаваныя ў рыжыя кардонныя папкі, старанна перавязаныя шпагатам, яны ляжалі ў яго кабінэце на стэлажах. Там, сярод рукапісаў, былі чарнавікі, пачатыя, але не закончаныя творы, накіды, трапныя назіраньні, а часам і зусім гатовыя апавяданьні, вершы, здаваць у друк якія па нейкіх прычынах пісьменьнік пакуль што не рашаўся. Перагледзець, чытаць даўнія свае запісы, зробленыя сьпехам, часам на выдраных з блякноту лісткох, было прыемна, бо траплялася шмат чаго цікавага, нязвычайнага, такога, да чаго — пісьменьнік гэта адчуваў — цяпер ён нізавошта-б не дадумаўся. Пісьменьнік радаваўся, што ў свой час не спадзяваўся надта на памяць, а, як толькі прыходзіла штонебудзь путнае ў галаву, адразу-ж занатоўваў яго на паперу і клаў у папку. За жыцьцё — а яно ў пісьменьніка было даволі доўгае — папак з такімі запісамі назьбіралася нямала, і можна ўявіць, зь якім хваляваньнем ён браў кожную зь іх у рукі, гартаў, пераглядаў старонкі, адкладаючы вартае, над чым можна працаваць, і выкідаючы тое, што без асаблівага жалю й шкадаваньня можна спаліць. Чытаючы даўнія свае запісы, пісьменьнік успамінаў і тыя дні, калі яны рабіліся, неяк міжвольна, паступова навет узнаўляўся той ці іншы настрой былых дзён, тая ці іншая падзея ў жыцьці. А каму ня хочацца ў старасьці яшчэ раз, хоць у думках, перажыць тое, што некалі перажывалася, якое-б горкае яно ні было, каму ня хочацца паглядзець на сябе як-бы збоку, з вышыні сваіх гадоў, вокам староньняга чалавека, мудрага, узбагачанага вопытам, дзе пакпіць зь сябе, дзе пасьмяяцца, а дзе й парадавацца. І таму ня дзіўна, што ў апошнія дні пісьменьнік усё часьцей лавіў сябе на думцы, што яму ані ня пішацца, што душа яго горнецца да тых рыжых кардонных папак, да тых запісаў, якія рабіў ён некалі, даўно-даўно. І пісьменьнік не шкадаваў часу, перабіраў і перабіраў запісы, тым болей, што ў галаве ў яго складаўся паводля сваіх даўніх запісаў плян цікавай кнігі...

Так, чытаючы запіс за запісам, перабіраючы папку за папкай, пісьменьнік, нарэшце, дабраўся да тэй папкі, што ляжала на самым сподзе і ў якой — пісьменьнік гэта добра ведаў — былі яго самыя раньнія запісы, запісы тых гадоў, калі ён быў яшчэ малады, нікому невядомы і толькі-толькі пачынаў пісаць. Разьвязаў шпагат, перагарнуў адзін лісток, другі — і раптам рукі ў яго закалаціліся: на вочы трапіў невялікі, вырваны із школьнага сшытка аркушок, сьпісаны не яго сьцісьлым, прыгожым і трошкі сьпешным, нібыта нэрвовым почыркам, а... Не, гэты почырк ён пазнаў-бы, вылучыў-бы з соцен, тысяч самых нечаканых почыркаў, бо то быў почырк яго роднай маці, старой, амаль непісьменнай вясковай жанчыны. „Дарагі сынок, — пісала маці, — я ня ведаю, як і прасіць цябе, каб ты не маўчаў, каб хоць зрэдку прысылаў мне па некалькі слоў пра сябе. Я твая маці і хачу ведаць, што з табою, дзе ты. Некалі ты таксама будзеш стары, будзеш мець дарослых дзяцей, і тады ты, напэўна, сам адчуеш, як пагана гэта, калі ня піша табе той, дзеля каго ты так стараўся, дзеля каго ты толькі і жыў, нічога не шкадаваў. Ня крыўдуй на мяне, сыночак, пішы ўсё, што ў цябе там у горадзе. Калі я чаго і не зразумею, то сэрцам адчую, адрозьню добрае ад дрэннага. Жыць мне асталося надоўга, старая я зусім, ані ня здолею ўжо. Можа калі і захочаш потым ліст напісаць, ды ня будзе каму..."

Далей пісьменьнік ня мог чытаць. Сьцялося сэрца, вочы засланілі сьлёзы. Каб супакоіцца, вярнуць ранейшы настрой, пісьменьнік паволі-паволі падняўся з-за стала, прайшоўся па кабінэце. Яшчэ раз кінуў пагляд на матчын ліст, што невядома як трапіў некалі ў папку і таму захаваўся... І ўспомніў маці, няпрыгожую вясковую кабету, якая ніколі не разгінала сьпіны то на сваім, то на калгасным полі і ад таго пад старасьць зусім згарбацела. Успомніў яе рукі, тыя рукі, якія яго абдымалі, якія выводзілі на паперы вось гэтыя каракулі — чорныя, парэпаныя рукі гаротніцы-працаўніцы, з маленькімі, нягнуткімі, кручкаватымі пальцамі. Колькі яны, тыя рукі, перарабілі ўсякай работы — перадаілі кароў, прапалолі град, акапалі бульбы! А яны-ж, тыя рукі, яшчэ і шылі, мылі сабе і яму, сыну, бялізну, яны, тыя рукі, яшчэ і касілі, аралі, мясілі хлеб і шторанiцы лупілі бульбу — трэба было сьпехам зварыць на комінку пры лучыне ў чыгунку хоць якое сьнеданьне, каб ён, сын, ня ішоў галодны ў школу... Маці нічога не шкадавала, хацела, каб ён, сын, вучыўся. Думала — можа на старасьць будзе ёй самой лягчэй, будзе ад сына хоць якая помач...

Прыгадаў пісьменьнік і тое, як ён, хочучы выбіцца ў людзі, паехаў пасьля школы ў горад, паступіў v інстытут, як днямі й начамі сядзеў за сталом і пісаў, крэсьліў, зноў пісаў і зноў крэсьліў, аж пакуль ад аднаго толькі выгляду чыстай паперы не пачынала цягнуць на ваніты... Ён жыў тады ўпрогалядзь на прыватнай кватэры, у маленькім пакойчыку. Дзе там было помніць пра маці, якая, каб і хацела, нічым не магла памагчы сыну, дзе там было пісаць ёй лісты! Яна і памерла, небарака, так і не дачакаўшыся ад яго хоць-бы аднаго доўгага падрабязнага ліста...

Пісьменьнік прыгадаў усё гэта і раптам — як гэта здаралася ўжо неаднойчы — кінуўся да стала. Схапіў шарыкавую ручку і пачаў сьпешна-сьпешна пісаць. Ён аж калаціўся ўвесь ад нечаканага ўзрушэньня і таго пачуцьця, што так нечакана ахапіла, запаланіла яго. Пісьменьнік пісаў, пісаў ліст да сваёй роднай мамы, мамы, якой ня было ўжо год, мусіць, дваццаць на сьвеце і якая жыла ў сыновых думках, у сыновым сэрцы...

***

Той ліст да маці, як толькі ён быў надрукаваны, крытыкі ў вадзін голас назвалі шэдэўрам, лепшым творам старога славутага майстра. За кароткі час ліст быў перакладзены амаль на ўсе эўрапейскія мовы. Яго чыталі, ім захапляліся, радаваліся, плакалі...

Ня чытала таго ліста толькі маці пісьменьніка, тая, што дала яму жыцьцё і якая хацела, заўсёды атрымаць ад сына хоць якую вестачку...

Барыс Сачанка

ПРАЦЭСІЯ ПАМЯЦІ ЗАГІНУЎШЫХ

Колькі дзесяткоў сяброў і прыхільнікаў Эдмунда Буркэ Таварыства ў Таронце ўшанавалі памяць тых, што загінулі за хрысьціянскія ідэалы заходняй цывілізацыі ў нядзелю 14 лістапада працэсіяй з нацыянальнымі сьцягамі. 12 нацыянальных групаў, у тым ліку й Беларусы, прайшлі ад кніжнага магазыну Э.Б.С. (там шмат антыкамуністычнай літаратуры) да магільніку Пайн Гілсы Скарборо ў Таронце. Перад высокім каменным Кельцкім Крыжам былі адчытаныя малітвы за ахвяры за хрысьціянства. Затым былі выступленьні з прамовамі.

А. -віч

ШТО ЧУВАЦЬ?

Газэта „Вашынгтон Поўст" 16 сьнежня сёлета зьмясьціла артыкул свайго жэнэўскага карэспандэнта Дона Лярымора пад загалоўкам „Савецкія баптыстыя, кідаючы выклік Крамлю, ствараюць сваю друкарню". Лярымор піша, што паводле перасланых з Савецкага Саюзу матар'ялаў, баптыстыя ў Савецкім Саюзе заснавалі тайную друкарню. Пра гэта яны заявілі ў сваім звароце да прэм'ера Касыгіна. Зварот быў надрукаваны ў друкарні баптыстых. У звароце да Касыгіна баптыстыя кажуць, што яны заснавалі сваю друкарню, паколькі савецкая ўлада пасьлядоўна адмаўляла ім афіцыйны дазвол на гэтую друкарню, патрэбную ім дзеля друкаваньня рэлігійнае літаратуры.

Паводля неафіцыйных дадзеных, піша газэта „Вашынгтон Поўст", у СССР налічваецца каля трох мільёнаў баптыстых. Частка іх належыць да зрэфармаванага кірунку, прадаўжаючы традыцыі гэтак званых малаканаў. Газэта піша, што на Беларусі семдзясят пяць працэнтаў баптыстых належаць да зрэфармаванага крыла.

Дон Лярымор піша таксама ў газэце „Вашынгтон Поўст", што ў перасланых з Савецкага Саюзу матар'ялах кажацца пра перасьлед баптыскае сям'і Івана Слабады зь Віцебску. Ад Івана Слабады савецкая ўлада забрала ягоных дзяцей, учыніла над бацькамі суд ды што жонка Івана Слабады ўсё йшчэ знаходзіцца ў лягеры прымусовае працы.

„Вершы беларускія" ў перакладзе ў польскую мову выдадзеныя зборнікам у Лодзі. У зборніку 49 беларускіх аўтараў, пачынаючы ад Янкі Купалы („А хто там ідзе?") да наймалодшых сучасных паэтак — Жэні Янішчыц ды Людмілы Забалоцкае. „Апрацаваў пераклады, склаў зборнік і напісаў прадмову да яго, — піша газэта „Зьвязда" (16. XII. 71). — даўны сябра беларускай паэзіі Ян Гушча".

Сямітомавы збор „Помнікаў гісторыі й культуры Беларусі" рыхтуюць цяпер да выданьня ў АН БССР. Паводля радыёстанцыі „Савецкая Беларусь", якая падала гэтую вестку 15. XII. 71, „гэтае шматтомавае выданьне зьмесьціць асноўныя зьвесткі пра ўсе помнікі, якія ёсьць на тэрыторыі рэспублікі, дасьць шырокую панараму разьвіцьця культуры беларускага народу".

Пра перасьлед беларускае лекаркі Ольгі Скрабец зьмешчаны матар'ял у выдаваным падполна на савецкай Украіне „Украінскім Весьнiку", паводля ўкраінскае газэты „Свабода", што выходзіць у ЗША (16. XII. 71).

Хоць ня ўся Купалава творчасьць дазволеная сяньня ў Савецкім Саюзе, імём паэты названыя дзяржаўныя прэміі БССР у галіне паэзіі. Цяпер налічваецца адзінаццаць паэтаў на Беларусі, што маюць тытул ляўрэата прэміі імя Я. Купалы, ад нараджэньня якога (а таксама Якуба Коласа) споўніцца сёлета 90 гадоў.

У сьнежні сёлета на Беларусі пачалі здабычу шостага мільёну тонаў нафты. Цяпер на беларускім Палесьсі больш за сто нафтавых сьвідравінаў, якія даюць штодня каля 16 тысячаў тонаў нафты (паводля паведамленьня менскага радыё 14. XII. 71).

Колькасьць дзяржаваў, у якія экспартуюцца беларускія вырабы, (як паведаміла менскае радыё 16. XI. 71), дасягнула 95. З гэтага экспарту, паводля паведамленьня, „дзьве трацціны абароту прыходзіцца на долю сацыялістычных краінаў... Ды машыны і абсталяваньня, якія паранейшаму займаюць асноўнае месца ў пастаўках, прыбавіліся многія хэмічныя прадукты".

Каталіцкая Царква ў Ліцьве апынулася перад пагрозай ліквідацыі духавенства. Паводля заявы двух каталіцкіх сьвятароў Думбляўскіса й Здэбскіса савецкаму прэм'еру Касыгіну (ïхная заява надаўна стала ведамая на Захадзе) у 1946 годзе лік студэнтаў у духоўнай сэмінарыі ў Коўні быў на дамаганьне савецкае ўлады скарочаны з 400 да 150 асобаў. „Цяпер-жа лік гэты зьменшаны да 30. Духоўная сэмінарыя можа выпускаць цяпер штогоду адно 5-6 новых сьвятароў, тымчасам як памірае ў Ліцьве штогоду каля 30 сьвятароў. Гэтак вось адміністрацыйным шляхам здушваецца рэлігійнае жыцьцё там, дзе Канстытуцыя „гарантуе" поўную свабоду.

„Беларускі Праваслаўны Каляндар. 1972 год" выдадзены ў Мэльбурне ў Аўстраліі. На 88 балонах тэксту. 14 займае матар'ял у ангельскай мове (артыкулы на рэлігійныя й адукацыйныя тэмы), рэшта — у беларускай: каляндарныя сьвяты, артыкулы на рэлігійныя й гістарычныя тэмы, літаратурны матар'ял (нарысы, вершы, жарты), практычныя парады. Укладзены каляндар даволі добра й чытаецца цікава. Цана: 1,50 дал.

Выйшаў з друку сьнежанскі нумар рэлігійна-грамадзкага часапісу Эпархіяльнае Ўправы БАПЦ „Голас Царквы". Апрача каляднага пасланьня, у нумары нэкралёг па сьв. пам. Архіяпіскапу Сяргею, гістарычныя артыкулы пра пачаткі аўтакефаліі на Беларусі, пра архімандрыта Лявонція Карповіча (1589-1620), нарыс Юркі Віцьбіча „Змоўклі званы Сьв. Сафіі", агляд рэлігійнага становішча на Беларусі, багатая хроніка ды вершы Купалы й Коласа ў сувязі зь іхным 90-гадовым юбілеем.

У Амэрыцы, у парадку культурнага абмену з Савецкім Саюзам, пашыраецца савецкі месячны часапіс у ангельскай мове — „Сов'ет Лайф" (Савецкае жыцьцё). У сьнежанскім нумары гэтага часапісу шмат матар'ялаў прысьвечана Беларусі ў сувязі зь пяцідзесятымі ўгодкамі ад заснаваньня СССР. Наступныя нумары часапісу „Сов'ет Лайф", паясьняе рэдакцыя, на працягу цэлага 1972 году будуць прысьвечаныя іншым нацыянальным рэспублікам Савецкага Саюзу. Гэтая сэрыя артыкулаў пра савецкую фэдэрацыю пачынаецца ў сьнежанскім нумары артыкулам Анастаса Мікаяна пра гісторыю паўстаньня Савецкага Саюзу, аднэй з заснавальніцаў якога была й Савецкая Беларусь. Іншыя матар'ялы сьнежанскага нумару часапісу „Сов'ет Лайф" прысьвечаныя эканоміцы БССР, асьвеце, навуцы й мастацтву. Пададзеныя яны аднак у тэндэнцыйна падабраным выглядзе, маскуючы русыфікацыю й дыскрымінацыю беларускае культуры ў БССР.. Нічога, прыкладам, не сказана пра беларускіх пісьменьнікаў і беларускую літаратуру ды беларускае выдавецтва. Матар'ял пра Беларусь у часапісе „Сов'ет Лайф" багата ілюстраваны і прыгожа аформлены графічна..

ДА ВЕДАМА БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДЗТВА

Гэтым даводзім да ведама, што часапіс „Змагар", які выдаецца ў Гайлэнд Парк, Нью Джэрзі, ёсьць прыватным часапісам і ня мае нічога супольнага ані з Прэзыдыюмам Рады БНР, ані з Сакратарыятам да справаў вэтэранаў. За зьмест гэтага часапісу адказаны толькі ягоны рэдактар і выдавец.

Прэзыдыюм Рады БНР
і Сакратарыят да справаў вэтэранаў

СЛУЦКІЯ ЎГОДКІ Ў НЬЮ ЁРКУ

Сьвяткаваньне 51-ых угодкаў Слуцкага паўстаньня ў Нью Ёрку было зарганізаванае ньюёркскім акруговым Аддзелам БАЗА й адбылося ў нядзелю 5 сьнежня адразу пасьля Божае Службы ў катэдральным саборы БАПЦ Сьв. Кірылы Тураўскага.

Урачысты сход адчыніў старшыня Аддзелу БАЗА М. Кунцэвіч. Пасьля малітвы а. Карпа Стара старшыня М. Кунцэвіч зрабіў храналягічны агляд падзеяў на Беларусі, што прывялі да абвешчаньня незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі Актам 25 сакавіка 1918 году й Слуцкага Паўстаньня ў лістападзе-сьнежні 1920 году ў вабароне гэтае незалежнасьці.

Пасьля гэтага выступіў з кароткай прамовай Д-р Ст. Станкевіч, які падчыркнуў два галоўныя аспэкты Слуцкага Паўстаньня, што вылучаюць яго з усіх іншых збройных актаў беларускага народу ў гэным часе: аспэкт дзяржаўна-палітычны й аспэкт нацыянальна-ідэйны.

Пасьля прамоваў мяшаны хор пад кіраўніцтвам сп. М. Тулейкі прапяяў колькі патрыятычных песьняў: жалобны гімн „Сьпіце ўсе тыя, што праўды на сьвеце шукалі", жаўнерскую народную песьню „Развівайся, сыры дубе", патрыятычную песьню на словы Уладзімера Дубоўкі „О, Беларусь, мая шыпшына" і партызанскі марш „Сьлязамі край увесь сьцякае", а малы Юрка Кіпель прадэклямаваў патрыятычны верш. Сьвяткаваньне закончылася беларускім нацыянальным гімнам.

РОЛЯ БІБЛІЯТЭКАЎ, МУЗЭЯЎ, АРХІВАЎ

Пытаньне гэтае паставіла перад сабой на парадку дня Галоўная Управа ЗБК 22 жнiўня, бо пытаньне гэтае паставіла перад беларускай эміграцыяй гістарычная патрэба адкрыцьця Беларускай Бібліятэкі й Музэю Францішка Скарыны ў Лёндане 15 травеня 1971 г. Ускалыхнула яна мазгі й сэрцы беларускага грамадзтва на чужыне. Ня дзіва, што на гэтую тэму й загаварылі...

31 кастрычніка зь ініцыятывы Галоўнае Управы ЗБК у залі БРГЦ у Таронцье адбыўся даклад на тэму: „Беларуская Бібліятэка на фоне мінуўшчыны, сучаснасьці й будучыні". Даклад суправаджала наглядная ілюстрацыя фатаграфіяў, выразкаў зь беларускай і іншанацыянальнай прэсы, кніг.

Прэлегэнтка, Д-р Раіса Жук-Грышкевіч, у сваёй дыфініцыі бібліятэкі і музэяў параўнала іх, як сховішчаў духовых каштоўнасьцяў, да банкаў, што прадстаўляюць сабой сховішчы матар'яльных багацьцяў. Адныя й другія патрэбныя для агульнае карысьці, для росту й памнажаньня адных і другіх багацьцяў, як для сучасьнікаў, гэтак і нашчадкаў. У сваёй гутарцы галоўную ўвагу зьвярнула яна на значэньне бібліятэкаў, архіваў і музэяў з пункту гледжаньня гісторыі й жыцьця народу.

„Як жылі нашыя продкі, у што верылі, што шанавалі, за што змагаліся й ваявалі, што дасягнулі на працягу вякоў у галіне гаспадаркі — хатняй і дзяржаўнай, палітыкі нутраной і вонкавай, у навуцы, літаратуры й мастацтве — усё гэта нашая гісторыя, нашыя карэньні й матар'ял, зь якога мы, як народ, вырасьлі й сфармаваліся, зь якога мы чэрпаем сілу да далейшага жыцьця й росту. І адбярэце ад нас нашую гісторыю, падрэжце нашыя карэньні, і мы, як народ, памрэм. Не дарма кажуць: хто ня дбае пра мінуўшчыну, ня мае й будучыні. Значыць, каб жыць, народ павінен шанаваць, берагчы й перадаваць з пакаленьня ў пакаленьне духовыя здабыткі сваіх продкаў, сваю гісторыю.

Усе народы зь вялікай рупнасьцяй зьбіраюць і перахоўваюць у бібліятэках і музэях усё, што сьведчыць аб іхняй гісторыі... Паводле духовае спадчыны нашых продкаў і здабыткаў нашага пакаленьня, здабыткаў перахаваных у бібліятэках і даступных для іх пазнаваньня, знаёмяцца з намі й расцэньваюць нас нашыя суседзі — іншыя народы.

Далей прэлегэнтка перайшла да гісторыі бібліятэк на Беларусі, пачынаючы ад 12-га стагодзьдзя — Еўфрасіньні Полацкай і Кірылы Тураўскага, і расказала, як першыя бібліятэкі й школы ў Беларусі былі пры манастырох і цэрквах. Гаварыла аб бібліятэках Сафійскага Сабору й Дамініканскага манастыра ў Полацку, аб кніжных і архіўных багацьцях Супрасьльскага й Жыровіцкага манастыроў, аб тым, як пасьля здушэньня паўстаньня Кастуся Каліноўскага Масква зачыніла у Беларусі шмат каталіцкіх манастыроў і ліквідавала іхнія бібліятэкі, нішчучы або вывозячы іх у Расею.

Із сьвецкіх бібліятэкаў большую ўвагу прысьвяціла Беларускаму Музэю й Бібліятэцы імя Івана Луцкевіча ў Вільні, які чырвоная Масква аддала Летуве, а тая яго зьліквідавала. І беларускі народ, ці першы раз, быў бясьсорамна аграблены зь яго нацыянальных багацьцяў.

Сьведамыя нацыянальна беларускія сем'і дбаюць пра будучыню нашага народу, дбаюць пра яго мінуўшыну і цярпечныя ды старанна зьбіраюць, як цэннасьць, беларускія кнігі, часапісы й газэты, прадметы беларускага мастацтва й такім чынам маюць свае бібліятэкі й рэчы годныя месца ў беларускіх музэях. Гэткія бібліятэкі бязумоўна цэнныя, але яны ня могуць мець вялікага значэньня, бо яны недаступныя для карыстаньня зь іх шырэйшым колам дасьледчыкаў.

Беларускіх бібліятэкаў гэткіх маштабаў і гэтак зарганізаваных, каб зь іх маглі карыстаць шырокія колы студэнтаў і навукоўцаў ані на амэрыканскім, ані на аўстралійскім кантытэнтах няма. Гэткая беларуская бібліятэка існуе толькі ў Ангельшчыне — **Беларуская Бібліятэка й Музэй Францішка Скарыны ў Лёндане.** Пачаткі яе сягаюць болей за дваццаць год назад. Набыцьцё й уляканьне яе ў адмысловым будынку прыпадае на канец 1970 г., а афіцыйнае адкрыцьцё й высьвячэньне адбылося 15 травеня 1971 г. „Як ня дзіўна, але йзноў першая беларуская бібліятэка, гэтым разам за мяжой Беларусі, была заснаваная пры беларускай царкве Сьв. Пятра й Паўла й пры манастыры беларускіх Мар'янаў! Гісторыя паўтараецца! А гісторыя была такая:..." Далей ішоў расказ пра заснаваньне Айцом Чаславам Сіповічам беларускае каталіцкае місіі ў Лёндане ў 1947 г., заснаваньне ім і разьвіцьцё па сяньняшні дзень беларускае бібліятэкі й музэю ў Лёндане й даволі дакладнае апісаньне яе кніжных і архіўных збораў.

Беларуская Бібліятэка й Музэй Францішка Скарыны ў Лёндане ня толькі найвялікшая, але й адзіная важная калекцыя беларускіх кніг (дзесяць тысяч), часапісаў, рукапісаў, архіўальных і музэйных беларускіх збораў за мяжой Беларусі. І ўжо ад двух дзесяткаў год яна служыць шырокім колам студэнтаў і навукоўцаў, што цікавяцца й вядуць дасьледчую працу ў розных галінах беларусаведы. А зацікаўленьне Беларусяй на захадзе расьце. Аб гэтым сьведчыць хоць-бы заснаванае ў 1954 г. **Англа-Беларускае Таварыства ў Лёндане, выдаваны ім паангельску навуковы „Журнал Беларускіх Студыяў"** ды лектарат зь беларусаведы.

У разбудове й утрыманьні ББ і МФС палажылі й пакладаюць працу, сілы, здольнасьці й уменьне шматлікія адданыя людзі, але заснавальнік, душа й той, хто палажыў найбольшыя заслугі ў гэтым манумэнтальным дасягненьні, гэта Яго Дастойнасьць Біскуп Часлаў Сіповіч.

Пасьля дакладу была рэчовая дыскусія, дапаўненьні й высунутая слухачамі прапанова пусьціць ў ход падпісны ліст на фонд ББіМФС, на які ўжо сабрана каля $300.00. Падымаліся галасы патрэбы заснаваньня беларускае бібліятэкі пры ЗБК, ды бібліятэкі паважнага маштабу ў Нью Ёрку пры БІНіМ. Чаго нам не хапае, здольнасьцяў, сродкаў, волі ці душы?

Р. Ж.-Г.

375-ЫЯ ЎГОДКІ БЕРАСЬЦЕЙСКАЙ ВУНІІ І УКРАНЦЫ

Пад гэткім загалоўкам 11 сьнежня летась быў прачытаны В. Пануцэвічам публічны даклад у Беларускім Культурна-Рэлігійным Цэнтры ў Чыкага на адмысловай зборцы беларускай інтэлігенцыі, прадстаўнікоў акадэмічных, грамадзкіх, рэлігійных арганізацыяў і моладзі. У першай частцы свайго дакладу гавары ў дакладчык пра гісторыю й сам факт царкоўнай вуніі, дасягнутай на Саборы ў Берасьці ў 1596 годзе Літоўскай, г. зн. Беларускай Мітраполіі ў прысутнасьці караля Жыгімонта Вазы, Канцлера ВКЛ Льва Сапегі, іншых дзяржаўных дзеячоў ВКЛ і духавенства. Гэтая частка дакладу была пададзеная паводля ведамых гістарычных крыніцаў і дакумэнтаў.

У другой частцы дакладчык дэталёва прадставіў сучасныя намаганьні ўкраінскай вуніяцкай царквы пад кіраўніцтвам кардынала Я. Сьліпага перахапіць і прысабечыць беларускую нацыянальна-рэлігійную спадчыну Гэтак пад юбілейную дату Берасьцейскай вуніі — казаў дакладчык — у кастрычніку летась былі скліканы ў Рыме сынод украінскіх грэцка-каталіцкіх япіскапаў і нацыянальна-рэлігійных дзеячоў з Амэрыкі, Заходняй Эўропы й іншых краёў, каб, выкарыстоўваючы ўгодкавую дату рэлігійнай вуніі Вялікага Княства Літоўскага ў Берасьці ды спэкулюючы старым назовам праваслаўя (Русь), прадставіць усю справу, як чыста ўкраінскую.

Мала гэтага, украінскія япіскапы й нацыянальныя дзеячы, кіруючыся ведамай сярод часткі ўкраінскага грамадзтва шавіністычнай тэндэнцыяй, схвальшавалі гістарычныя факты, называючы Берасьце й іншыя беларускія гарады ўкраінскімі, а Літоўскую, г. зн. Беларускую Мітраполію ВКЛ (зь мітрапалітам Рагозай і ягонымі наступнікамі) украінскай. Яны навет пасягнулі на агульнабеларускую санктуарыю — цудатворны абраз Жыровіцкае Божае Маці, прадстаўляючы яго як украінскую сьвятасьць.

Дакладчык, абапіраючыся на аўтарытэтныя дакумэнты, выявіў, што **юрыдычна й фактычна** Украінцы ня маюць ніякага права ўважаць Літоўскай Мітраполіі ад 14-га да 19-га стагодзьдзя за свой украінскі твор. Гаспадаром дзяржаўнай улады была Літва, г. зв. Беларусь, і змаганьне за мітрапольныя традыцыйны тытул вялося толькі між Літвой (Беларусяй) і Масквой. Украіна, як заваяваная Вялікім Княствам Літоўскім зямля, а пасьля Люблінскай вуніі 1569 году ўлучаная ў склад Каралеўства Польскага, ня шмат мела да гутаркі. Усе літоўскія мітрапаліты перадвуніяйныя, а пасьля вуніяйныя ды й бальшыня япіскапаў Літоўскай Мітраполіі былі Беларусамі.

Пасьля дакладу адбылася жывая дыскусія ды была вылучаная адмысловая камісія дзеля апрацаваньня адпаведнай рэзалюцыі, каб перасьлаць яе ў Рым і ўсе куткі сьвету, што цікавяцца ўсходнеэўрапейскімі справамі.

В. Карасэвіч

АБВЕСТКА

Беларуская Друкарня „Пагоня" патрабуе складальніка на вэрытайпэру. Плата добрая. Хто зычыць, можа таксама вучыцца складаць на вэрытайпэру. Зварачаючыся, званіць: (201) 423-1638.

НА ВЫДАВЕЦКІ ФОНД „БЕЛАРУСА"

За папярэдні пэрыяд (месяц сьнежань) паступілі ў касу нашае газэты падпіска й наступныя ахвяры на Выдавецкі Фонд „Беларуса":

1. Прыслана беспасярэдня ў Рэдакцыю:

1. А. Беленіс	$ 110.00
2. Ул. Брылеўскі	100.00
3. Д-р Ул. Набагез	100.00
4. Інж. М. Гарошка	50.00
5. Д-р Я. Сажыч	25.00
6. В. і М. М.	20.00
7. П. Міраноўіч	20.00
8. К. Верабей	15.00
9. Л. Савёнак	12.00
10. Я. Рольсон за кліша	11.40
11. Я. Каханоўская	10.00
12. А. Шукелайць	16.00
13. Інж. Я. Бруцкі	10.00
14. В. Кажан	10.00
15. М. Казьлякоўскі	10.00
16. Я. Крэсла	10.00
17. П. Драздоўскі	10.00
18. М. Абрамчык	10.00
19. М. Жызьнеўскі	10.00
21. В. Казлоўскі	10.00
20. Д-р Я. Запруднік	10.00
22. В. Войцік	10.00
23. О. Сьвяневіч	6.00
24. Б. Станкевіч	6.00
25. а. М. Урбановіч	6.00
26. П. Андрусышын	6.00

Разам: $ 613.40

2. Сабрана сп. Б. Даніловічам за сьвяточныя павіншаваньні сярод Беларусаў Нью Джэрзі:

1. Аддзел БАЗА ў Нью Джэрзі	$ 25.00
2. Б. Даніловіч	10.00
3. Ф. Войтанка	10.00
4. а. В. Войтанка	10.00
5. Р. Войтанка	10.00
6. С. Гутырчык	10.00
7. Ч. Ханяўка	10.00
8. П. Кажура	10.00
9. Ф. Родзька	10.00
10. Я. Жыдовіч	10.00
11. В. Стома	10.00
12. Я. Азарка	10.00
13. А. Субота	10.00
14. Т. Супрун	10.00
15. М. Каранеўскі	10.00
16. А. Стагановіч	10.00

Разам: $ 175.00

3. Сабрана сп. М. Нiканам сярод Беларусаў Аўстраліі:

1. А. Груша	$ 10.00
2. П. Мікуліч	5.00
3. Г. Шайпак	5.00
4. М. Кулага	5.00
5. В. Каралюк	5.00
6. А. Кадняк	5.00
7. Саланевіч	5.00
8. М. Нікан	5.00
9. А. Калодка	4.50
10. М. С.	3.00
11. У. Сідлярэвіч	2.00
12. А. Кукель	2.00
13. М. Еўневіч	2.00
14. Валенцёнак	2.00
15. М. Шэко	1.00

Разам: 61.50 аўстр. дал. = ЗША $ 70.65

4. Сабрана сп. А. Маркевічам сярод Беларусаў Канады:

1. М. Буцька	$ 10.00
2. С. Палячэнка	2.00

Разам: $ 12.00

Усяго разам: $ 871.05